

Attitudinal Profiles
of the Romanian
Youth

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

MANUELA STĂNCULESCU

This is an analysis of the attitudes of the young Romanian people toward present Romanian society. Considering the differences the aim is to emphasize relevant attitudinal profiles. Consequently, the study underlines the need to imagine various social policies for young.

Discuțiile oamenilor de pe stradă, dezbatările mediatizate, articolele din presă, eseurile, studiile și cercetările academice, toate acestea, au în România actuală un invariant referențial - schimbarea atitudinilor, mentalităților. Dacă necesitatea schimbării atitudinale poate fi considerată o temă a consensului, nu același lucru se poate spune despre atitudinile și mentalitățile care trebuie schimbată.

Diverse și contradictorii "portrete" ale poporului român au fost propuse: de la "românul născut poet", la poporul român - erou luptător și învingător de sorginte latină versus românul meditativ și caracterizat de atemporalitate, iar mai recent, românul după 45 de ani de dictatură. În astfel de imagini suntem socializați, ele fiind internalizate, stereotipizate și ajungând să modeleze mentalul colectiv.

Toate acestea m-au îndemnat spre un discurs al diversității formelor de adaptare la societatea românească în tranziție și nu unul nivelator al "combinațiilor genetice eterne" sau postceaușiste.

Cadrul teoretic și metodologic

Puncte de referință și direcție de studiu

În cadrul Institutului de cercetare a calității vieții, în anul 1994, a fost realizată cercetarea *Tineretul în România actuală* - anchetă pe bază de chestionar aplicat

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

pe un eșantion național de tineri între 16 și 29 de ani. Cercetarea a fost reluată în anul 1995, dar punând accentul pe *Statutul social al tineretului român în perioada actuală: puncte critice, grupuri de risc, soluții posibile*¹. Acest ultim studiu este unul de sinteză, care a folosit rezultatele cercetării din anul 1994, mai multe baze de date ale ICCV dar și noi seturi de date create prin utilizarea metodelor calitative (interviuri de grup și individuale semi-structurate).

În acest context de cercetare, pentru studiul de față voi considera ca punct de referință concluziile acestui ultim studiu, cel mai recent și cu spectrul problematic cel mai larg. Studiul meu este unul empiric și pornește de la baza de date a cercetării amintite anterior, din anul 1994, pe care am aplicat o analiză secundară.

Mă plăsează astfel la nivelul micro-social al relațiilor interpersonale încercând să "fragmentez" imaginea modală a "tânărului român" în mai multe imagini alternative cu înțeles sociologic. Imaginea modală (rezultanta studiului menționat) era una dezolantă. O numesc astfel deoarece adopt optica modernă conform căreia tinerii au început să reprezinte sursa dezordinii sociale și au devenit, în schimb, resursa umană principală a societății și acțiunii acesteia, a dezvoltării și creației sociale.

Tânărul român, aşa cum apare el în concluziile cercetării² amintite, este centrat pe viața personală și dă dovadă de o slabă integrare și lipsă de interes în sfera societății civile. Mai mult, sunt preferate strategiile de integrare socială defensive și non-participative (ierarhia valorilor conține pe primele trei locuri: familia, banii și locuința).

Identitatea de grup a tinerilor nu se constituie prin participare activă și responsabilă, ci prin auto-excluderea din societatea românească pe care o culpa-bilizează pentru propriile lor eşecuri și față

de care nu își asumă apartenența. Critica lor la adresa societății este mai puternică decât cea a adulților, dar este exercitată în numele valorilor și instituțiilor tradiționale. Instituțiile politice actuale în "haină" românească sunt considerate nedemocratice și nu inspiră încredere.

Percepția relațiilor sociale este negativă, în timp ce prietenia, familia, dragostea sunt puternic valorizate. Deci, există un clivaj adânc între cum ar trebui să fie și cum este societatea românească pentru tinerii români. Însă acest clivaj nu se constituie în motivație spre implicare, cooperare și acțiune socială, ci motivează alienarea, pasivitatea și primordialitatea propriului interes. Banii sunt percepții, în contextul societal larg, drept panaceul ce poate oferi independentă, prestigiu și satisfacție profesională. Tânării români, ca manageri ai propriei lor vieți, sunt permanent preocupați de urgențe iar perspectiva imediată este dominantă. Pe de altă parte, orientarea acțiunii lor este spre output, spre rezultate imediate și cât mai spectaculoase, comportamentul lor este unul de criză și este susținut atât de modul în care percep peisajul social mai larg cât și de orientările lor de valoare. Toate acestea îi fac incapabili să-și definească și să-și joace rolurile sociale. În schimb, anumite categorii se orientează către Occident în vederea unui happy-end localizat undeva în țară. Întrebăți: *Dacă în ultima vreme v-ați gândit la posibilitatea de emigrare, ati fi tentat(ă) să plecați din țară?* - 36,3% au răspuns da, numai temporar și 9,4% da, pentru totdeauna.

În concluzie, dominantă este tendința evazionistă: retragere în spațiul microsocial, pasivitate și neîncredere în spațiul social-politic românesc și proiecția drumului către reușită în spații sociale occidentale. Dacă este așa, atunci se poate vorbi nu numai de o criză de identitate la nivelul tinerilor dar și de o atomizare a societății. În contextul mai larg al schimbărilor majore ce au loc în România actuală

ar fi fost de dorit realizarea unui consens, dar nu unul al evadării din spațiul social.

Premisa de la care pornesc este că studiul citat, folosind metoda tendinței centrale, metoda găsirii unor caracteristici comune la nivelul social cel mai larg prezintă o imagine incompletă a tineretului român din perioada actuală.

Consider că un discurs al diferențelor ce unesc părți ale întregului social ar fi mai adekvat realității decât discursul numitorului comun la nivelul întregului univers de referință. Astfel motivează întregul demers al acestui studiu în care încercă decelarea unor nuclee de concentrare la nivel atitudinal și localizarea lor în cadrul structurii sociale.

Fundamentare teoretică

"Raportul ontologic fundamental pentru orice cercetare socială, este cel dintre persoana umană și structurile sau sistemele globale în care acțiunea sa este configurată sau se configura."³

Dintr-o perspectivă weberiană⁴ sociologul trebuie să înțeleagă interpretativ (*Verstehen*) pe cei ce îi studiază și să încearcă să explice în mod cauzal felul în care oamenii acționează pornind de la ideile, credințele, motivele și scopurile acestora.

K.Popper, ca și M.Weber, opun această perspectivă organicismului și holismului care consideră societatea ca entitate vie ce este într-un anume sens independentă de membrii săi individuali, căci societatea este în primul rând un complex de relații între membrii săi. Pentru K. Popper⁵, conform principiului metodologic al individualismului, procesul sociologic de înțelegere a comportamentului uman presupune: a analiza modul în care indivizi pun în relație scopurile și mijloacele în anumite contexte și a deduce logica situațională a acțiunii. Această abordare nu înseamnă negarea întregului social, "social wholes", ci încercarea de a înțelege socialul prin

prisma individului și a comportamentului, definițiilor și perceptiilor acestuia.

Rolul definițiilor și perceptiilor individului este pus în evidență și de legea lui W.I.Thomas - dacă o situație este definită ca reală, atunci ea devine reală prin consecințele ei. Ca urmare, un obiectiv principal al sociologiei ar fi studiul procesului prin care membrii societății definesc circumstanțele și identitățile. Această apropiere definițională, presupune îndepărțarea de judecăți externe și apropierea de circumstanțele subiecților, așa cum le percep ei.

Importanța modului în care indivizii definesc circumstanțele (tranzitia ca șansă versus tranzitia ca pericol), pentru spațiul social românesc actual, este pusă în evidență și de către Dumitru Sandu⁶. Fundamental pentru atitudinea față de reformă a individului este modul în el/ea își definește situația personală.

Totuși relația societate - individ nu se reduce la influența individului și a definițiilor acestuia asupra socialului. Universurile simbolice, spații de decodare perceptivă, sunt derive ale multiplelor influențe sociale internalizate de către indivizi ("stock of common knowledge") și ulterior "taken for granted".

Teorii psihologice⁷ afirmă că a răspunde la întrebarea "Cine sunt eu?" înseamnă a găsi un rol⁸ care să satisfacă atributele sinelui și simultan să fie consistent cu ceea ce societatea așteaptă de la o persoană. Odată cu un rol asumat, ne asumăm și un set de atitudini, credințe și idei. Este de remarcat că însuși procesul de definire a identității este unul intersubiecțiv, deci omul se definește pe sine prin raportarea permanentă la ceilalți, la mediul social în care trăiește, la cultura căreia îi aparține.

William James afirma în 1890 existența unei relații între concepția despre sine și rolurile sociale - orice om definește un anumit set de roluri sociale diferite și în asociere cu acestea el proiectează anumite

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

attribute, atitudini, valori sau abilități definitorii pentru sine. Definirea în orice rol este mediată de stereotipurile sociale atașate rolului și de propriile așteptări. Dintr-o perspectivă pasivă concepția despre sine este impusă de așteptările celorlalți și de rolurile sociale pe care le jucăm. Dar noi ne construim propria identitate în mod activ, prin compararea permanentă cu ceilalți (Festinger 1954) și/sau cu imaginea pe care dorim să o proiectăm pentru ceilalți. Cadrul de referință este în permanență Celalalt. Modul de raportare la Celalalt generalizat și la societatea în care trăim este esențial pentru modul în care ne autodefinim. Schimbările societale care au loc în România determină apariția a noi roluri sociale. Amplitudinea schimbărilor se traduce în diferențe semnificative între noile și vechile ansambluri de circumstanțe sociale. Noile roluri sociale impun membrilor societății noi răspunsuri adaptative și determină atât redefinirea sinelui cât și a raportului cu ceilalți.

Alternativele de răspuns ale individelor la transformările unei societăți aflată în tranziție au constituit obiectul studiului sociologului polonez Lipinski⁹. El distinge două moduri predominante de răspuns la schimbările spre pluralism politic și economie de piață: 1. fundamentalist, orientat de valori; 2. pragmatic, orientat de scopuri.

Individual nu se constituie în mod absolut nici printr-o orientare fundamentalistă, nici printr-o pragmatică. Există o condiționare reciprocă între cele două moduri de raportare: orientarea valorică influențează stabilirea unei anumite strategii pragmatische, iar răspunsul pragmatic la o situație reală poate produce schimbări în sistemul de valori al individului.

Relația dintre structurile sociale și acțiunea umană este una biunivocă, în sensul în care structurile sunt nu numai reproduse prin acțiunea indivizilor, ci și interpretate, modificate, schimbate de

aceasta. Schimbarea socială se înfăptuiește prin practicile, acțiunile cotidiene ale indivizilor cumulate în timp. Prin acțiunile lor indivizii urmăresc nu numai atingerea unor scopuri, dar și realizarea intelegerii, a unei intenții de comunicare (J.Habermas); acțiunea urmărește astfel atât proiectarea unei imagini de sine, cât și confirmarea, apărarea, susținerea acestei proiecții de sine din partea celorlalți (E.Goffman). În felul acesta, structurile socio-culturale apar în contextele imediate ale acțiunii sub forma prezenței nemijlocite a celorlalți. Modul de raportare la structurile în care acțiunea individuală se configerează este implicit imaginii proiectate a Celuilalt. În același timp, modul de raportare la structurile sociale și la Celalalt poate produce schimbări la nivelul sistemului de valori definitorii identității. Relația individ - societate este nu numai biunivocă, ci și multidimensională.

La nivelul cel mai general combinația dintre sensul percepției Celuilalt (pozitiv, cooperant, deschis comunicării/negativ, ostil, închis comunicării) și sensul percepției mediului social (permisiv și controlabil/ nepermisiv și necontrolabil) este cea care orientează acțiunea cotidiană a indivizilor și care constituie nucleul definirii sinelui.

La nivel mediu, acțiunea cotidiană a indivizilor este orientată de combinația între scopuri și mijloacele de atingere ale acestora. Individual acționează într-un câmp de scopuri, mai mult sau mai puțin validate social, între care trebuie să delibereze, dar și într-un spațiu al alternativelor strategice asociate fiecărui scop, legale-publice sau ilegale-oculute între care trebuie să decida. Alternativele pe care le oferă societatea și modul în care individualul le percepse vor conduce la anumite cupluri scop-mijloc de realizare care vor orienta acțiunea în sensul reproducerei sau schimbării structurilor existente.

La nivel strict individual, insatisfația, starea de disconfort psihic este

cea care motivează puternic sensul acțiunii cotidiene spre schimbarea structurilor fie ele externe, cunoscute și conștientizate, fie internalizate și "taken for granted".

Complexul teoretic de dimensiuni al relației individ - societate prezentat anterior este cel care structurează profiluri atitudinale distincte la nivelul tinerilor din România. Scopul studiului este determinarea tipologiei atitudinale empirice pornind de la acest set de dimensiuni teoretice.

Definirea conceptelor

Definesc atitudinea¹⁰ ca orientare cognitivă și afectiv-valorică generală și relativ stabilă care leagă individul de întreaga lume socială.

Consider conceptul de satisfacție¹¹ din perspectiva abordării teoretice conform căreia, starea de satisfacție în sine este favorizată, dar nu determinată, de factori obiectivi. Ea este determinată de "standardele de comparare" (trebuințe, nevoi, aspirații) pe care individul le folosește ca decodor al percepției în obținerea evaluării unui anumit eveniment sau aspect al vieții.

Central studiului este conceptul de profil atitudinal ale cărui componente sunt: a) sistemul atitudinilor persoanei referitoare la: relațiile sociale, mediul social, normele societății în care aceasta trăiește. b) satisfacția persoanei care se referă la gradul în care viața să corespundă cu așteptările sale.

De ce includ satisfacția în profilul atitudinal?

- Sistemul de atitudini este un indicator al modului în care tinerii se raportează la societatea românească actuală. Satisfacția este un indicator care să completeze imaginea despre estimarea efectelor acțiunii sociale în ceea ce îi privește pe tinerii români.
- Pe de altă parte, dacă atitudinile reprezintă una din cognițiile sociale impliate în decizia de a te comporta într-un anumit mod, satisfacția reprezintă o

sursă a motivației de a alege un anumit tip de comportament.

Tinerii definesc și percep diferențiat societatea românească, precum și relația lor cu aceasta, rolul și locul lor. Definiții diferite conduc la strategii de adaptare diferite (pro-active, reactive, pasive).

Ipotezele de lucru

1. La nivelul tineretului român există profiluri atitudinale diferite semnificativ, atât între ele cât și față de profilul modal.
2. Profiluri atitudinale diferite sunt asociate unor seturi diferite de statusuri, deci unor seturi de roluri diferite.
3. Profiluri atitudinale diferite au combinații cauzale diferite.

Etapele analizei multidimensionale de tip exploratoriu, asociate verificării celor trei ipoteze sunt:

I. Un demers de tip aglomerativ care vizează distingerea în interiorul universului referențial a unor subgrupuri de tineri cât mai omogene în interior și mai distincte între ele cu privire la profilurile lor atitudinale.

Metodă. Dimensiunile pe baza cărora voi identifica profilurile atitudinale la nivelul tinerilor români le-am determinat pornind de la 4 analize factoriale din care au rezultat 8 factori (dimensiuni de clasificare). Cele 8 dimensiuni au constituit variabilele de input ale unei analize cluster din care au rezultat 6 clustere (profiluri atitudinale medii la nivelul tinerilor studiați).

II. Un demers descriptiv care vizează obținerea unor "portrete" cât mai complete asociate profilurilor atitudinale.

Metodă. Sunt considerate răspunsurile la toate întrebările adresate tuturor subiecților și toate variabilele asociate statistic cu fiecare profil atitudinal. O atenție deosebită am acordat combinațiilor variabilelor independente pentru a verifica a doua ipoteză a studiului.

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

III. Un demers predictiv-explicativ care vizează evidențierea liniilor cauzale diferite pentru profiluri atitudinale diferite, în spații sociale diferite.

Metodă. Aplicarea unei analize de discriminare.

Profiluri atitudinale

Identificarea profilurilor atitudinale

Determinarea dimensiunilor de clasificare

Chestionarul în baza căruia au fost culese datele a permis obținerea a opt dimensiuni ale relației Tânăr - societatea românească, compatibile cu perspectiva teoretică expusă anterior. Determinarea dimensiunilor prin modele de analiză statistică cu variabile latente, foarte utile de altfel, pot fi puse sub semnul întrebării

aproape întotdeauna, în sensul că ele necesită interpretarea variabilelor latente, iar această interpretare depinde în mare măsură de sociolog. În plus, orice anti-empirist poate aduce reproșul că o întrebare nu înseamnă pentru toți indivizii același lucru, că mulți subiecți răspund la întrebări doar conform principiului dezirabilității sau la insistențele operatorului de teren. Toate acestea m-au determinat să propun interpretări alternative dimensiunilor alese.

Primele două dimensiuni sunt:

F1 = alienarea psihologică în sfera relațiilor interpersonale

F2 = perceptia permisivității și controlului mediului social.

Cătălin Zamfir¹² consideră aceste două dimensiuni expresii ale alienării psihologice definită ca stare subiectivă difuză determinată în principal de perceperea lumii sociale ca neinteligibilă și incontrolabilă datorită complexității sale.

1) Alienare comunitară și Alienare socială

Indicatori ¹³ / Dimensiuni		F1	F2
Pot sau	1 2 3 4 5	nu pot oamenii fi crezut pe cuvânt	.76
Oamenii sunt înclinați să se ajute	1 2 3 4 5	oamenii sunt egoisti	.78
Oamenii nu vor să profite de ceilalți	1 2 3 4 5	vor să profite de tine	.73
Cu răbdare și tact oamenii pot fi schimbați	1 2 3 4 5	nu pot fi schimbați	.72
Există principii de care oamenii nu tin seama	1 2 3 4 5	nu tin cont	.67
Tinerii au puterea de a schimba cursul evenimentelor în societate	1 2 3 4 5	Tinerii nu au puterea de a schimba	.70

Observații: Indicele de adecvare a eșantionului la analiza factorială KMO=.66. Factorii sunt extrași prin metoda componentelor principale. Modelul factorial explică 54,7% din variația indicatorilor. Pentru a spori interpretabilitatea celor doi factori au fost rotiți prin metoda Varimax. Valorile proprii ale factorilor: F1 = 1,94, F2 = 1,28.

În studiul de față trebuie făcută, însă, o distincție netă între cele două dimensiuni (variabilele latente care le

explică formează un spațiu bidimensional). Ipoteza pe care o avansez este că subiecții s-au raportat la sfere de referință diferite în

răspunsurile date la cele 6 întrebări.

În cazul itemilor ce se grupează pe variabila latentă F1, sfera de referință este cea a interacțiunii directe și concrete. Deci F1 = imaginea Celuilalt potențial cunoscut și concret, sau imaginea Celuilalt Comunitar. Interacțiunea directă se desfășoară în planul realității sociale direct percepute, în lumea înconjurătoare, în "lumea partenerilor". Această dimensiune este congruentă cu cea de izolare/comuniune¹⁴ umană; lipsa încrederii reciproce, interesului și suportului mutual - condiții ale unei colectivități integrate.

În cazul itemilor ce se grupează pe variabila latentă F2, sfera de referință este cea a interacțiunii societale contractuale și abstracte. Deci F2 = imaginea Celuilalt Generalizat Societal. Acest gen de interacțiune are loc în "lumea contemporanilor". Imaginea contemporanilor este "hrănita" de experiența directă cu partenerii.

2) "Cările" spre reușită

Cât de importante considerați Dvs. că sunt, pentru reușita în viață, fiecare din următoarele:

- să provii dintr-o familie înstărită
- să ai sprijinul persoanelor influente
- să ai părinți cu cât mai multă școală
- să fii ambicioz
- să muncești mult
- capacități înăscute (inteligentă, talent)

	F3	F4
.76		
.66		
.56		
.81		
.77		
.31		
.58		

Observații: Indicele de adevarare a eșantionului la analiza factorială KMO=.63. Factorii sunt extrași prin metoda componentelor principale. Modelul factorial explică 50,8% din variația indicatorilor. Pentru a spori interpretabilitatea celor doi factori au fost rotiți prin metoda Varimax. Valorile proprii ale factorilor: F3 = 1,39, F4 = 1,66

Ierarhia valorilor ne indică ce înseamnă reușita în viață, F3 și F4 ne indică cai de a reuși. Aceste două dimensiuni comportă o dublă interpretare.

- Prima interpretare situează F3 și F4 la nivelul orientărilor principale, morale, valorice ale individului cu privire la propria acțiune. F3 reprezintă o orientare a individului spre utilizarea predo-

Această distincție conduce la distincția între alienarea comunitară (în sfera relațiilor interpersonale - lumea partenerilor) și alienarea socială (în sfera societală - lumea contemporanilor). Alienarea față de lumea contemporanilor reflectă o lipsă de invariante axiologice validate la nivelul societății civile, inexistența unor lanțuri care să sprijine generalizările extracomunitare. În acești termeni dimensiunile se interpretează: F1 = alienare comunitară (lumea partenerilor); F2 = alienare socială (lumea contemporanilor).

Trebuie precizat că numesc alienare socială¹⁵, nu alienarea rezultată prin mecanisme sociale, ci alienarea subiectivă și difuză a individului față de lumea contemporanilor săi. Această dimensiune prezintă interes sociologic în forma manifestărilor sale sau a manifestărilor altor dimensiuni asociate, în spațiul social concret, cât și a factorilor sociali care o condiționează sau determină.

minantă a mijloacelor extrinseci (statusuri atribuite, persoane influente - "pile") pentru realizarea scopurilor sale (reușita în viață). F4 semnifică o orientare a individului spre realizarea prin propriile forțe, folosirea mijloacelor intrinseci (muncă susținută, ambiiție).

La nivelul simțului comun, subiecții au tradus întrebarea prin: *Ce este*

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

important pentru reușita în viață?

- A doua interpretare se referă la orientări ale subiectului determinate de două moduri diferite de a percepe alternativele sociale disponibile în societatea românească actuală. Oferta societății în ceea ce privește alternativele de atingere a propriilor scopuri poate fi percepță ca fiind compusă predominant din două căi:

A) legale versus B) ilegale	
formale	informale
publice	oculte
simetrice moral	asimetrice moral

În acest context, F3 semnifică credința individului că pentru a reuși are la dispoziție, în societatea românească actuală, că majoritar de tipul *B*, în timp ce F4 indică credința tânărului că poate alege între căi majoritar de tipul *A*.

La nivelul simțului comun, subiecții au tradus întrebarea prin: *Ce este important pentru reușita dvs. (tânăr care trăiește în România anului 1994) în viață?*

Cele două interpretări ale dimensiunilor F3 și F4 nu se opun, ci mai degrabă se completează. Tânărul va alege strategii de acțiune nu numai în baza unor principii și valori abstracte, ci și în funcție de oferta socială cu privire la căile disponibile pentru a reuși. Mijloacele acțiunii individului, în cele mai multe cazuri, sunt deci situate la intersecția dintre mijloace disponibile personal și mijloacele percepțe ca existente societal. Sigur că există indivizi care aleg mijloacele pe considerante primordial valorice și nu circumstanțiale, ceea ce indică diferențe de nuanță ce apar în urma adoptării uneia dintre cele două interpretări.

F3 = credința că în societatea românească actuală au o importanță deosebită pentru reușită mijloacele extrinseci individului și / sau orientarea individului spre mijloace extrinseci indiferent de contextul societal.

F4 = credința că în societatea românească actuală au o importanță deosebită pentru reușită mijloacele intrinseci individului și / sau orientarea individului spre mijloace intrinseci indiferent de contextul societal.

Tinerii subiecți au avut de ales maxim trei variante dintr-o listă de 12 "lucruri" care sunt "cele mai importante în viață". Definiția reușitei valabilă pe întregul eșantion este formată din cele trei variante pentru care au optat cei mai mulți tineri. Scopul acțiunii tinerilor eșantionului este redat prin ecuația:

$$(58,3\%) \text{FAMILIE} + (42,5\%) \text{BANI} + (34,7\%) \text{LOCUINTĂ}$$

Optiunea pentru bani este semnificativ influențată de variabila latentă F3¹⁶. Cu cât crește importanța acordată mijloacelor extrinseci pentru a reuși, cu atât crește și probabilitatea ca subiectul să considere "banii" unul dintre cele mai importante "lucruri în viață". În termenii teoriei lui Lipinski, am putea afirma că subiecții sunt preponderent pragmatici - ei se definesc la nivel valoric prin raportare directă la circumstanțele percepțe. Cum vor acționa tinerii care nu dispun de mijloacele extrinseci pentru a reuși (a obține bani)? Se vor revolta? Se vor implica activ în schimbările sociale actuale? Își vor proiecta emigrarea? Se vor retrage din spațiul social așteptând vremuri mai bune sau criticând și culpabilizând societatea? Toate acestea sunt ipoteze alternative, cu privire la strategii comportamentale, care au aceeași probabilitate de a fi falsificate sau confirmate.

Cu privire la capacitatele înăscute era de așteptat să se relaționeze la ambii factori (Capacități = 0,31F3 + 0,58F4). Pe de o parte inteligența și talentul depind de familia de origine, deci sunt raportate de către subiecți la atributile de status moștenit. Pe de altă parte, ele se constituie în mijloace intrinseci pentru a reuși în viață.

3) Norme sociale și Norme comunitare

Care este părerea dvs. despre următoarele acte ¹⁷ :	F5	F6
Consum de droguri	.75	
Furt din magazine	.74	
Sustragerea de la plata impozitelor	.65	
A avea copii fără a fi căsătorit(ă)		.81
Divorțuri		.80
Relații sexuale înainte de căsătorie		.78
A-și însela soțul (sotia)		.68
O relație homosexuală		.57

Observații: Indicele de adevarare a eșantionului la analiza factorială KMO=.80. Factorii sunt extrași prin metoda componentelor principale. Modelul factorial explică 55,5% din variația indicatorilor. Pentru a spori interpretabilitatea celor doi factori au fost rotiți prin metoda Varimax. Valorile proprii ale factorilor: F5 = 1,50, F6 = 2,94

F5 = atitudinea față de încălcarea normele sociale, formale. Există legi specifice ce stabilesc pedepse pentru încălcarea acestor cuprinse în acest grup. Ca urmare, teoretic, F5 este un indicator al tendinței anomice a individului.

F6 = atitudinea față de comportamentul sexual tradițional. Comportamentul sexual tradițional poate fi considerat un indicator al normelor informale, morale,

comunitare. Nu există legi care să stabilească pedepse în cazul divorțului, relațiilor sexuale anterioare căsătoriei legale sau relațiilor homosexuale, există totuși o presiune de conformare la aceste modele comportamentale considerate la nivelul comunitar "morale". F6 surprinde măsura în care tinerii adoptă sau nu definițiile și prescripțiile comportamentale comunitare.

4) Satisfacție profesională și satisfacție în sfera personală

Cât ¹⁸ de satisfăcut(ă) sau nesatisfăcut(ă) sunteți în legătură cu modul în care a decurs viața dvs. din următoarele puncte de vedere:	F7	F8
Activitatea profesională (studii, muncă)	.84	
Perspectivele profesionale	.85	
Viața sentimentală		.75
Relațiile cu părinții		.74
Petrecerea timpului liber	.44	.47

Observații: Indicele de adevarare a eșantionului la analiza factorială KMO=.62. Factorii sunt extrași prin metoda componentelor principale. Modelul factorial explică 59,3% din variația indicatorilor. Pentru a spori interpretabilitatea celor doi factori au fost rotiți prin metoda Varimax. Valorile proprii ale factorilor: F7 = 1,86, F8 = 1,11

F7 = satisfacția în sfera profesională

F8 = satisfacția în sfera personală
Este interesant că mulțumirea față de timpul liber este explicată atât de mulțumirea față de sfera personală cât și de

cea profesională. Dintr-o abordare postmodernistă, spațiul timpului liber capătă independență față de cele două sfere amintite și tinde spre o organizare rațională asemănătoare celei din sfera muncii (J. Baudrillard¹⁹). În cazul tinerilor subiecți,

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

timpul liber este încă dependent de celelalte sfere ale vieții, observație care reconfirmsă concluzia unui studiu despre timpul liber (autor Laureana Urse²⁰ - I.C.C.V., 1995) și anume inexistența atât a unei culturi a timpului liber cât și a unui model comportamental de petrecere a acestuia.

Indicatorii de tipul *Cât de multumit sunteți de ...?* - considerați indicatori tipici de satisfacție pot fi priviți și într-o altă lumină. Oamenii se declară mulțumiți și cu privire la lucruri pe care nu le cunosc sau care le sunt indiferente. Este foarte posibil ca unii dintre cei ce s-au declarat satisfăcuți de activitatea profesională să fie în fapt dezinteresați de o carieră, de un loc de muncă care să îi solicite, să îi provoace. Aceștia sunt cei satisfăcuți cu situația lor actuală și care nu își doresc mai mult. Deci satisfacția poate proveni în aceeași măsură dintr-o acțiune intensă și cu perspective de reușită, interes (commitment) în domeniul respectiv sau din indiferență, pasivitate, non-implicare și lipsă de planuri cu privire la profesie.

Insatisfacția poate, de asemenea,

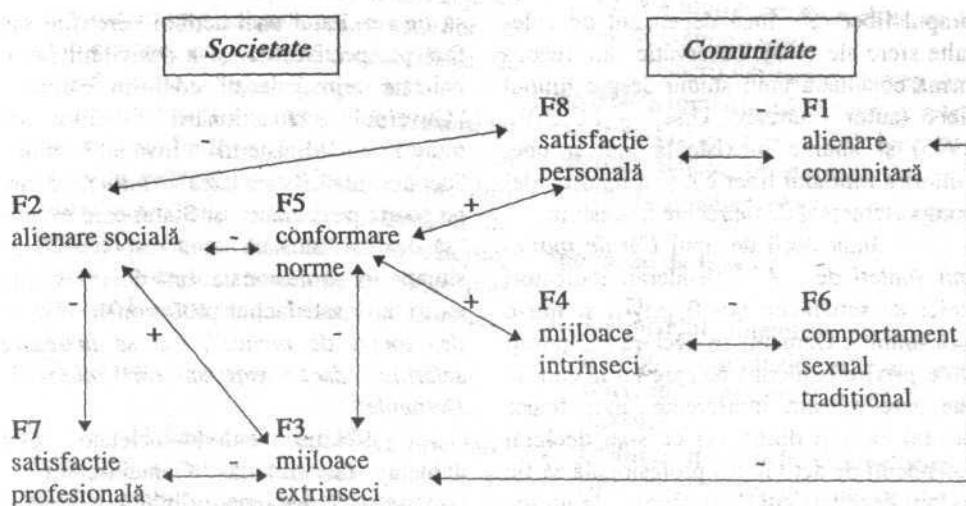
să fie rezultatul unei acțiuni nereușite sau fără perspective, dar și a pasivității rationalizate prin judecăți conform căror - "Guvernul", "funcționarii Oficiilor de muncă", "Ministerul Învățământului", "conducerea", "societatea", "birocrații care ne poartă pe drumuri" și Statul care trebuie "să dea" și "să facă" sunt responsabili de situația lor profesională. Iată deci posibilul motiv al insatisfacției profesionale - "să se dea locuri de muncă", "să se măreasă salariile" dacă vreti să fim mulțumiți Domnule! ²¹

Relația individ-societate este dublată de relația Gemeinschaft - Gesellschaft²² deoarece prima "întâlnire" a individului cu societatea în care trăiește are loc în "spațiul" familiei - "prototipul tuturor uniunilor de comunitate" (F. Tonnies). Comunitatea este cea care mediază relația individului cu societatea. La nivelul variabilelor latente ("taken for granted" de către subiecți) poate fi pusă în evidență distincția comunitate - societate. Cele opt dimensiunile, teoretic, se repartizează pe axa comunitate-societate astfel:

Comunitate	Societate
F1 = alienare comunitară	F2 = alienare socială
F6 = atitudine norme comunitare	F5 = atitudine norme sociale
F8 = satisfacție în sfera personală	F7 = satisfacție profesională
F3 = reușită prin atributile statusului mostenit	F4 = reușită prin atributile statusului dobândit

Care sunt relațiile dintre dimensiuni? Fiecare cuplu de dimensiuni este rezultat dintr-o analiză factorială, deci reprezintă variabile latente relativ independente, cu o componentă societală și una comunitară. Ce se întâmplă dacă luăm în considerare întregul sistem de dimensiuni? Ce relații există între dimensiunile care

provin din analize diferite? Pentru a răspunde la această întrebare am aplicat o analiză de corelație pe întregul complex de dimensiuni considerate. Dacă luăm în considerare sensul relației (pentru corelațiile cu $p=0.000$) obținem următorul model de relaționare al dimensiunilor latente.

Modelul latent verifică repartizarea teoretică a dimensiunilor pe axa comunitate - societate. Apare clar că importanța atribuită mijloacelor extrinseci pentru a reuși în viață este direct legată de prezența/absența alienării sociale. Deci, opțiunea cu privire la mijloacele acțiunii nu se referă la o orientare valorică abstractă, ci mai degrabă este un răspuns strategic față de modul concret în care este percepț mediul social. Pe de altă parte, cu cât este atribuită o importanță mai mare mijloacelor extrinseci pentru reușită, cu atât mai normală este considerată încălcarea normelor. Dar a acorda o mare importanță mijloacelor extrinseci determină și considerarea banilor drept unul dintre lucrurile cele mai importante în viață. Tânăr cont de toate acestea am putea numi tinerii români inovatori, în sens mertonian. Trebuie precizat că orientarea spre mijloace extrinseci este un predictor al modului de raportare al individului la societate mai puternic decât orientarea spre mijloace intrinseci (așa cum consideram în modelul teoretic inițial).

Relațiile de respingere sau asociere între dimensiuni provenite din analize diferite se pot citi astfel:

- Alienarea socială intensă (mare) <→

încălcarea normelor sociale este considerată normală (conformarea mică)

- Mijloacele intrinseci sunt considerate lipsite de importanță pentru a reuși în viață (importanță mică) <→ încălcarea normelor tradiționale cu privire la comportamentul sexual sunt considerate grave (atașament tradiției mari).
- Alienarea socială intensă (mare) <→ satisfacție personală mică.
- Satisfacție personală mică <→ alienare comunitară intensă (mare).
- Alienarea socială intensă (mare) <→ satisfacție profesională mică.
- Alienarea socială intensă (mare) <→ mijloacele extrinseci sunt considerate indispensabile pentru reușita în viață (importanță mare).

Oricare dintre aceste pattern-uri ar putea fi denumite pattern-uri ale anomiei în sens durkheimian. Tânării subiecți, "sociologi profani", la nivelul "taken for granted", coreleză caracteristicile celor două fenomene: anomia și alienarea.

Relațiile prezentate anterior au fost confirmate și de rezultatele unei analize factoriale pe întregul set de opt dimensiuni. Din această analiză au rezultat patru variabile latente, care explică 57,1% din variația totală.

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

Dimensiuni care structurează profilurile atitudinale

	I	II	III	IV
Alienarea comunitară				+.76
Satisfacția profesională				-.79
Atitudinea față de normele comunitare			+.76	
Importanța pentru reușită a mijloacelor intrinseci			-.71	
Alienarea socială	-.65			
Satisfacția în sfera personală				-.71
Atitudinea față de normele sociale	+.74			
Importanța pentru reușită a mijloacelor extrinseci				+.58

Observații: Indicele de adekvare a eșantionului la analiza factorială KMO=.60. Factorii sunt extrasi prin metoda componentelor principale. Modelul factorial explică 57,1% din variația setului de dimensiuni. Pentru a spori interpretabilitatea cei doi factori au fost rotiți prin metoda Varimax. Valorile proprii ale factorilor: 1,36; 1,14; 1,05; 1,01.

Prima variabilă latentă (I) influențează negativ alienarea socială și pozitiv atitudinea față de normele sociale, formale. Ar putea fi interpretată drept *integrare*. Individul care se definește pe sine "integrat" (insider) în societatea sa este un individ care și-a asumat propriile roluri sociale, și-a asumat regulile formale ale jocului social, care consideră că a căptătat cunoștințele și deprinderile necesare rezolvării diferitelor situații impuse de mediul social în care trăiește. Pe de altă parte, cel care se definește pe sine drept "outsider" al societății în care trăiește, deci se autoexcluze, prezintă un nivel înalt al înstrăinării față de contemporanii săi și foarte probabil tendințe anomice.

A doua variabilă latentă (II) influențează pozitiv atitudinea față de normele comunitare și negativ importanța pentru reușită acordată mijloacelor intrinseci. Această variabilă se poate interpreta prin *traditionalism*. Traditionalistul este, cel mai probabil, individul care se conformează prescripțiilor comportamentale ale comunității în care trăiește și simultan consideră reușita personală determinată preponderent de "forțe" și "întâmplări" care nu sunt sub controlul său.

Ultimele două variabile latente se

pot interpreta ca *definiții* ale tânărului cu privire la propria sa situație în sfera personală și în sfera profesională.

Cea de-a treia variabilă latentă (III) influențează pozitiv alienarea comunitară (în sfera relațiilor interpersonale) și negativ satisfacția în sfera personală. Tânărul izolat social, care se consideră "străin" față de Celălalt Comunitar, care nu este integrat psihologic comunității în care trăiește, care percep frontiere de nedepășit în interacțiunile sale cotidiene este și nemulțumit cu privire la viața sentimentală sau la relațiile sale cu părinții.

Ultima variabilă latentă (IV) influențează negativ satisfacția profesională și pozitiv importanța pentru reușita personală acordată mijloacelor intrinseci. Coeficientul de saturatie este semnificativ mai mare pentru satisfacția profesională decât cel pentru importanța mijloacelor intrinseci. Tânării care își definesc situația profesională ca fiind nesatisfăcătoare pot: a) să considere că sunt doar la început, dar sunt interesați și motivați în ceea ce privește cariera profesională, că urmare prin ambiiție, prin eforturi susținute vor reuși ceea ce și-au propus (aceștia sunt cel mai probabil tinerii cu nivel ridicat de instrucție); b) să considere că au făcut deja

tot ceea ce ținea de ei și acum așteaptă ca Cineva "să le dea". Deci, nu cred că mijloacele intrinseci sunt importante pentru

reuşita lor în viață (mulți dintre acești sunt probabil someri).

Profiluri²³ atitudinale medii și dominante

Dimensiuni / Profiluri atitudinale	P1	P3	P4	P5	P6	P7
F1=alienare comunitară	-.46	.06	.71	.70	-.41	-.18
F2=alienare socială	-.13	-.52	1.45	-.64	.33	.23
F3=importanța mijloacelor extrinseci	-.70	-.14	.19	.71	.29	.19
F4=importanța mijloacelor intrinseci	-.37	1.01	-.18	-.53	.11	.45
F5=atitudinea față de normele sociale	.26	.41	-.05	.10	.32	-.233
F6=a. comport. sexual tradițional	.46	-.64	-.05	.70	-.26	-.45
F7=satisfacție în sfera profesională	.48	.50	-.08	-.20	-.119	-.02
F8=satisfacție în sfera personală	.42	-.20	-.53	-.16	.24	-.03
Numărul subiecților cuprinși	286	249	139	176	178	100

Interpretare: Pentru caracterizarea fiecărui profil atitudinal mediu se consideră dimensiunile care au valorile medii maxime (în valoare absolută) pentru acesta. Dimensiunile cu specificitate²⁴ ridicată pentru un profil sunt convențional considerate cele cu abateri mari peste medie (valoare normalizată mai mare decât 1) sau cu abateri mari sub medie (valoare normalizată mai mică decât 1). Consider pragul egal cu 1 prea mare pentru datele mele, ca urmare stabilesc convențional pragul la 0.70.

Grupele de tineri cu grad maxim de structurare a profilelor atitudinale sunt cele cărora le corespund un număr de dimensiuni cu specificitate ridicată mai mare de jumătate din numărul dimensiunilor de clasificare (adică 4). Se poate observa că toate cele șase profili atitudinale rezultate din analiză sunt relativ marginale la nivelul tinerilor din eșantionul național avut în vedere.

Aceste rezultate infirmă parțial prima ipoteză a studiului. De ce folosesc termenul -"parțial"? Coeficienții statistici și condițiile de semnificație atașate analizei cluster falsifică, ceea ce la nivelul simțului comun părea evident, existența în empiric a unei diversități de profili atitudinale

puternic structurate și diferite semnificativ de profilul atitudinal modal.

Rezultatele statistiche pun sub semnul întrebării întregul efort de continuare a studiului *Statutul social al tineretului român 1995*, de nuanțare a rezultatelor acestuia și diversificare - de la "portretul modal" al Tânărului român la "portrete alternative" ale tinerilor români, construite în relația acestora cu societatea românească în tranziție. Profilurile atitudinale ale tinerilor români pot fi considerate profili "plate" și foarte apropiate de profilul modal.

Posibilă explicație a "platitudinii" (statistice) a profiliilor atitudinale

În relația lor cu societatea 36,4% din tinerii eșantionului studiat fie sunt, fie tind spre alienare socială subiectivă. Chiar dacă se contestă reprezentativitatea la nivel național a procentului, importantă nu este cantitatea exactă a tinerilor alienați social și cu tendințe anomice, ci fenomenul. Dacă ceilalți tineri din eșantion cu celelalte profili atitudinale nu s-au diferențiat foarte puternic de aceștia înseamnă că există totuși ceva ce unește mai puternic decât ceea ce-i diferențiază cu privire la

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

modul în care se raportează ei la societatea românească actuală.

Se pare că trebuie să ne întoarcem la concluziile studiului I.C.C.V. Este foarte posibil ca tendința evazionistă (tendință evazionistă, sub orice formă, poate fi considerată o tendință spre alienare) să îi transforme pe tinerii români mai degrabă într-unul care, conștient sau nu, fabrică planuri de "evadare" din societatea în care trăiește sau își construiește o lume a lui "pură" și "curată" căreia i se atribuie cu

atât mai multă valoare cu cât este mai "departe" de spațiul public, tranziție și tot ce ar mai putea însemna societatea românească actuală.

Atâtă omogenitate la nivelul tinerilor este totuși greu de acceptat. Schimbarea metodei într-o statistică "arheologică"²⁵, probabil mai adecvată datelor, poate că va duce la profilurile atitudinale conturate clar și diferite semnificativ în sens sociologic. "Săpăturile" au fost direcționate de următorul cadru instrumental:

Repartizarea tuturor indicatorilor pe axa individ-comunitate-societate

Individ	Comunitate	Munca	Societate
Variabile de status	Relația cu părinții	Strategii somer	IOPD(viitor)
IOPD(stare psihică)	Familie	Atribute loc muncă	IOPD(instituții)
IOPD(incredere)	Relații sexuale	Relația studii-loc m.	IOPD(putere)
Valori			Emigrare
Frustrări			Occident avantaje
Consum cultural			-//— dezavantaje
Satisfacție globală			rel. tineri - societate

"Portrete" alternative

Seturi de roluri sociale²⁶

Pornind la localizarea profilurilor atitudinale în spațiul social românesc se ajunge la seturi de roluri diferite atașate acestora. Cea de-a doua ipoteză a studiului se verifică. Trebuie făcute însă câteva precizări:

- sexul, starea civilă și profesia tatălui respondentului nu variază semnificativ pentru profiluri diferite. Cu alte cuvinte, modul de a te gândi pe tine și lumea în care trăiești, în cazul tinerilor români, este indiferent la aceste atribute.
- Vârsta opune tinerii majoritar sub 24 de ani cu profilul atitudinal P1, tinerilor de peste 25 de ani cu profilul atitudinal P3 și detașează pe cei cu profilul P4, care au majoritatea între 20 și 24 de ani.
- Ocupația respondentului este dife-

rențiată semnificativ funcție de profilul atitudinal. Tinerii români cu ocupării diferite gândesc diferit. Profilul atitudinal P3 este cel mai probabil al studenților sau salariaților cu studii superioare, profilurile P1 și P7 sunt cele ale elevilor, profilurile P5 și P6 sunt ale somerilor.

- Educația subiectului este variabila care doar detașează profilul atitudinal P3 dintre celelalte și îl opune profilurilor P1 și P5. Ocupația actuală pare a fi un predictor mai bun decât educația în cazul tinerilor.
- Mediul de rezidență este cel ce opune P3 profilurilor atitudinale P1 și P5 ca și educația. Regiunea istorică în care trăiește subiectul este cea care distinge numai între P5 și P7. Este interesant că singurele zone geografice clar diferite pe care le obții dacă pornești de la profiluri atitudinale distincte sunt Moldova și Bucureștiul.
- Starea psihică generală scoate în

evidență doar profilul P1 (lipsa înclinației spre revoltă, a tendinței spre simpatie și a sentimentului că este singur) contrastând cu profilurile P4 și P7. Profilul atitudinal P3 este clar deosebit de toate celelalte prin consumul cultural ridicat.

Autoaprecierea veniturilor ca și autoetichetarea globală opun tinerii cu profilul P1 celor cu profilurile atitudinale P4 și P6. Proiecția peste 5 ani a situației financiare a familiei împreună cu încrederea în reușită apropiei tinerii cu profilul atitudinal P3 de cei cu P1 și împotriva tinerilor cu profilul P4 sau P6.

Profilurile atitudinale din perspectiva atributelor individului:

P1	+ sub 24 de ani + elevi + rural/rural + înnărit + stare psihică generală peste medie + încredere și control asupra propriei vieți
P3	+ studii superioare + urban/urban + încredere și control asupra propriei vieți + consum cultural
P4	+ între 20 și 24 de ani + sărac + neîncredere și pesimism cu privire la reușită (lipsa controlului) + stare psihică generală sub medie - consum cultural
P5	+ rural/rural + sămări + agricultori + Moldova - București - consum cultural
P6	+ sămări + fără ocupație + sărac + încredere sub medie și pesimism cu privire la reușită (lipsa controlului) - consum cultural
P7	+ elevi + București - Moldova - consum cultural de elită + stare psihică sub medie + tendințe anomice

Întreaga analiză a condus la șase profiluri atitudinale pe care le-am denumit: P1-Comunitarul; P3-Inovatorul; P4-Alienatul; P5-Şomerii din satele moldoveni; P6-Evazionistul; P7-Anomicul - un tip de elev bucureștean.

Modul în care au fost puse în evidență profilurile atitudinale distincte, cât și definirea prin diferențe specifice conduc către ideal-tipuri în sens weberian. Comunitari, inovatori, alienați în stare pură este greu de crezut să existe în realitate. Ideea este găsirea unor tipuri care să aproximeze cât mai exact realitatea. Desigur, orice Tânăr poate fi mai mult sau mai puțin alienat, evaziunea este o formă a alienării, iar alienații pot foarte bine la un moment dat să devină inovatori și reciproc. Profilurile atitudinale prezентate în studiul de față sunt doar instrumente metodologice care să facă posibilă comprehensiunea realității.

Portrete detaliate

1. Comunitarul - P1

Întreaga lor definiție despre propria situație este pozitivă și încrezătoare, vor realiza ceea ce și-au propus în viață. Comunitarii sunt integrați psihologic în colectivitatea în care trăiesc și au adoptat tradițiile, definițiile și normele informale ale acestora. Sunt satisfăcuți cu viața pe care o duc.

Nucleul atitudinal al comunitarilor constă în credința că în societatea românească actuală pentru a reuși nu sunt importante mijloacele extrinseci și/sau neorientate spre utilizarea acestora. Această credință se datorează faptului că se definesc departe de societatea românească în tranziție, protejați atât de comunitatea în care trăiesc și spre care sunt orientați cât și de "averea" pe care consideră că o posedă și care le oferă prestigiul și siguranță.

Majoritatea tinerilor comunitari

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

sunt nehotărâti cu privire la direcția în care evoluează societatea de azi. Cu privire la societatea românească peste 5 ani, de asemenea, fie optimismul este echivalent cu pesimismul, fie tinerii consideră că va arăta ca și societatea prezentă. În acord cu întregul lor profil atitudinal, poziția neutră cu privire la evoluția societății românești semnifică în fapt lipsa de implicare în afara granițelor comunității lor. Societatea va fi așa cum o proiectează "cei care conduc" (puterea), în care ei au încredere și de care se consideră înțeleși. Încrederea în instituții este peste medie, apropiindu-se de *potrivită*. De asemenea, tinerii comunitari au cel mai înalt nivel de încredere în puterea actuală, dintre toți subiecții. În plus, se consideră înțeleși întrucâtva atât de societate, stat cât și la locul de muncă sau de către școală. De altfel, relația dintre tinerii acestui grup și societate, în toate manifestările cuprinse în chestionar, este cea mai reușită, prin comparație cu celelalte grupuri.

Comunitarii sunt tineri predominant sub 24 de ani, fără studii superioare, care au domiciliul în mediul rural, ca și părinții lor. Provin din toate regiunile istorice. În anul 1994 un sfert dintre ei erau elevi. Această grupă conține un număr foarte mic de șomeri și studenți, în schimb 67,5% dintre meseriași și comercianții, subiecți ai cercetării, au acest profil atitudinal.

Tinerii comunitari evaluatează veniturile familiei ca fiind îndestulătoare unui trai decent și care peste 5 ani vor și mai bune. Se autoetichetează global ca înnăstăriți. Au încredere peste medie în forțele lor și în propria reușită, deci se văd pe sine drept cei ce "pot" și "vor reuși".

Starea lor psihică generală este mai bună decât a mediei, nu au tendințe violente, de distrugere a tot ce este în jur, nu au tendințe de abandon și nici nu trăiesc stări de desperare profundă. În general, se simt singuri mai rar decât ceilalți tineri și nu s-au gândit la sinucidere.

Cu privire la consumul cultural nu se diferențiază de medie (cam o dată la 5-6 luni), în schimb practică sportul, participă la întâlniri sportive și merg la discotecă. Se poate spune că ei se definesc prin negare. Diferă semnificativ de ceilalți tineri din eșantion prin NU-uri. Adică prin: avantaje/dezavantaje ale Occidentului care nu sunt avantaje respectiv dezavantaje, motive ale emigrării care nu sunt motive ale acesteia, Banii mai mulți nu reprezintă pentru tinerii (54%) cu acest profil un avantaj al Occidentului prin comparație cu România, așa cum discriminarea rasială sau națională nu este un dezavantaj specific acestuia.

Un procent mic de comunitari declară intenția de a emigra. Motivul pentru care ar pleca din România nu este în nici un caz nici libertatea insuficientă (98%) și nici dificultatea realizării profesionale (93%).

- valori care nu sunt valori (prietenii - 93%, o ocupație care să-ți place - 74% și libertatea - 88% care nu sunt considerate valori),

- strategii în cazul în care ar fi șomeri care nu sunt rezolvări (inițiativa privată fără legătură cu domeniul pregătirii proprii - 60% sau practicarea meseriei pe cont propriu - 55%)

- atribute importante ale unui loc de muncă care nu sunt importante (muncă plăcută și interesantă - 80%)

- neparticiparea la activități pentru a-și promova propriile interese Întrebăți dacă pentru promovarea intereselor ar fi dispusi să participe la acțiuni de tipul cererilor, petițiilor, demonstrațiilor, mitingurilor, greve, înscrierii în diferite asociații, sindicate sau partide au răspuns NU în procent de 82%.

- motive de nemulțumire care nu sunt motive de nemulțumire (locul de muncă - 92%, veniturile - 62%)

- obstacole pentru întemeierea unei familii care nu sunt obstacole (veniturile mici - 60%).

Comunitarii sunt satisfăcuți

profesional, dar această satisfacție provine din lipsa de interes cu privire la realizare profesională. Dacă ar fi șomeri o singură rezolvare este considerată acceptabilă și întrunește opțiunea majorității (67% dintre ei) - căutarea unui loc de muncă, la nevoie de o calificare inferioară (o strategie activă). Important pentru un loc de muncă este să nu acapareze toată ziua și să fie situat la o distanță convenabilă de casă, explicabil prin proveniența lor preponderent din mediul rural. Cariera profesională nu reprezintă țelul lor în viață. Tipul ideal al reușitei în viață, cel mai probabil, este omul cinsit, gospodar, cu o familie armonioasă, respectat pentru toate acestea în comunitatea în care trăiește.

Casa este elementul central al vieții comunitarilor. Casa, cu sensul de familie. Familia este considerată valoarea de maximă importanță în mod semnificativ mai mult decât pentru ceilalți tineri ai eșantionului, familia și cinstea, care ocupă doar locul al 6-lea în ierarhia generală (cinstea o consideră tot un indicator al orientării lor spre comunitate). Pe de altă parte, cinstea ia locul locuinței, deoarece tinerii acestui grup consideră că numărul de camere al locuinței este suficient atât pentru prezent cât și pentru viitor. Orientarea spre familie este subliniată și de intenția de a se căsători "la anul" și nu într-un viitor nedefinit. În plus, 44% dintre ei consideră că întreținerea unei relații sexuale este acceptabilă numai în cazul căsătoriei, sau când urmează să se căsătorească. Obstacolul în intemeierea unei familii este pentru 23% dintre ei amestecul părinților. Oricum, generația părinților față de generația lor fie îi înțelege (32%), fie caută să-i înțeleagă chiar dacă nu reușește (60%).

Motivele de nemulțumire care îi diferențiază semnificativ de ceilalți tineri sunt: modul în care este condusă societatea (pentru 34% dintre ei) și faptul că suntem în urmă față de Occident (34%).

Conform clasificării mertoniene as-

spune că cei 285 de tineri cu profilul atitudinal P1-comunitarii fac parte integrantă din cea mai largă categorie de populație - conformiștii. Orientarea lor spre comunitate și spre familie versus profesie, este de presupus că favorizează un pattern comportamental reactiv la mediu și prea puțin pro-activ (declarata lor înclinație spre neparticipare, nici măcar pentru a-și promova interesele, îl consider un indicator ce verifică parțial această ipoteză).

2. Inovatorul - P3

Nucleul atitudinal al inovatorilor este credința că în societatea românească actuală pentru a reuși sunt foarte importante mijloacele intrinseci și/sau orientații spre acestea. Inovatorii par să spună *mă voi realiza prin propriile forțe*. În plus, inovatorii sunt caracterizați prin:

- atitudine mai accentuat negativă decât media față de comportamentul sexual tradițional
- satisfacție profesională peste medie
- nivel sub medie al alienării sociale

Dacă 45% dintre tinerii inovatori sunt neutri cu privire la direcția în care evoluează societatea actuală, în general, cu privire la viitorul celei românești sunt foarte optimiști (de altfel singurii optimiști). Societatea românească peste 5 ani, din punctul lor de vedere va fi mai bogată și mai democratică. Cu privire la încrederea în instituții, putere, Biserică sau școală nu se diferențiază de media pe eșantion. În relațiile cu societatea se consideră, mai mult decât toți ceilalți tineri, înțeleși de către școală.

Inovatorii sunt grupul supraîncărcat de tineri cu mai mult de 25 de ani preponderent necăsătoriți. Mulți dintre ei au studii superioare sau postliceale. 61% dintre ei au crescut și trăiesc în mediul urban (sau părinții lor locuiesc, ca și ei, în mediul urban), fiind la momentul aplicării

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

chestionarului salariați (majoritar de profesii cu studii superioare) și studenți. Tinerii din mediul urban fără ocupație sau șomeri sunt foarte slab reprezentați în grupul tinerilor cu acest profil atitudinal. Caracteristicile atât atitudinale cât și de status ale inovatorilor sunt concordante cu cele ale reformistului așa cum sunt menționate în lucrarea *Sociologia tranzitiei*, autor Dumitru Sandu (nivel ridicat al educației școlare, mediul de rezidență urban, încredere, optimism și definire pozitivă a situației).

Distribuția aprecierilor privitoare la venitul familiei este asemănătoare cu cea a întregului eșantion, dar este proiectată în viitor predominant ca mai bună. Cu tot optimismul lor, autoetichetarea globală a inovatorilor, pentru momentul prezent, este totuși ca și cea generală (58% nu se consideră săraci). Optimismul cu privire la situația financiară viitoare este susținută de încrederea că eforturile lor vor da roade, căci reușesc întotdeauna ceea ce își propun.

De altfel, starea lor psihică este normală, fără tendințe suicidare chiar dacă, ceva mai des decât ceilalți tineri din eșantion, se simt singuri.

Consumul cultural al acestui grup este peste medie, cu privire atât la cel de elită cât și la cel de masă. Obișnuiesc să meargă la restaurant sau bar, citesc, frecventează cinematografele, teatrul și fac excursii la 2-3 luni sau și mai des. Merg mai rar la discoteca.

Inovatorii definesc reușita în viață cu totul diferit față de tinerii cu alte profiluri atitudinale. Familia ocupă încă primul loc în ierarhia valorilor, trebuie însă ținut cont de faptul că acest grup este supraîncărcat cu tineri necăsătoriți și fără copii. Însă, restul ierarhiei valorilor este semnificativ schimbată. Banii sunt considerați de 65% dintre ei lipsiți de importanță. Locuința, de asemenea nu se mai numără printre cele mai importante lucruri în viață pentru 71% dintre ei, chiar dacă 45% dintre ei apreciază numărul de camere

al actualei locuințe ca fiind insuficiente pentru viitor. Bunurile materiale nu sunt nici ele mai bine, doar 5% dintre tinerii cu acest profil atitudinal numindu-le importante în viață. Reușita în viață pentru ei înseamnă, pe lângă o familie armonioasă, o ocupație care să le placă (45%), libertatea (24%) și prestigiul social (20%). Aceste scopuri speră să le obțină prin propriile forțe, mijloacele extrinseci fiind de mică importanță.

Cum realizarea profesională este definitorie și distinctivă pentru inovatori, atributile importante ale unui loc de muncă sunt: posibilitățile de promovare (40%) și munca plăcută și interesantă (43%). Nu sunt considerate importante nici distanța convenabilă (94%), nici să nu acapareze toată ziua (87%) și nici condițiile bune de muncă (53%). Cei care au deja un loc de muncă și-ar schimbă meseria doar în procent de 30% (semnificativ mai mic decât cel pe eșantion). Dacă ar fi șomeri, 66% găsesc că practicarea meseriei pe cont propriu ar fi o rezolvare acceptabilă și nu ar căuta, spre deosebire de comunitari un loc de muncă de o calificare inferioară. Cu privire la atributele unui loc de muncă "bun", 51% consideră că nu există o diferență clară, în timp ce 24% optează pentru locul de muncă "la particular". În acord cu toate acestea, tinerii cu acest profil atitudinal susțin că există o relație mare între locul de muncă și studiile pe care le ai și simultan acordă o importanță mare existenței diplomei de învățământ superior pentru reușita pe plan economic. Cu toate acestea, 41% dintre ei își exprimă intenția de a pleca din țară temporar. Motivele care justifică această dorință nu sunt nici sărăcia și mizeria (79%), nici oamenii răi și egoiști (97%), ci eventual dificultatea realizării profesionale (21%). Occidentalul prezintă avantaje prin comparație cu România și anume: posibilități mari de educație, pregătire profesională mai temeinică și competiție mai cinstită. Siguranța zilei de mâine nu este consi-

derată avantaj al Occidentului (79%) iar discriminarea rasială și națională (40%) este numită drept dezavantaj al acestuia. Orientarea lor temporară spre Occident este deci explicată prin interesul deosebit pentru realizarea profesională.

Dacă reușita depinde în principal de individ (atribuie succesul intrinsec), inovatorii consideră că oamenii trăiesc în nevoi și sărăcie în primul rând din pricina lenei, a lipsei lor de voință sau din lipsa lor de inițiativă (atribuie eșecul intrinsec). Ca al doilea motiv este ales este *inevitabil într-o societate ca a noastră*.

Viața sentimentală nu este o sursă de satisfacție și nici relațiile de dragoste. Standardul sexual al acestui profil atitudinal este "dragostea romantică". Probabil că din această perspectivă consideră relativ normală încârcarea prescripțiilor comportamentului sexual tradițional. Nici relațiile cu generația părinților nu sunt foarte satisfăcătoare, aceștia încearcă să-i înțeleagă, dar nu reușesc.

Motivele nemulțumirii lor nu sunt nici locul de muncă și nici poziția României față de Occident, ci corupția și în mică măsură relațiile de dragoste. Attitudinea celor din jur față de corupție este - *o toleranță fiindcă n-au ce face*, susțin majoritatea inovatorilor. Pentru a-și promova interesele 22% dintre ei ar participa activ, majoritatea optând pentru cereri, petiții sau o formă de asociere sindicală sau partinică. Este unul din cele două grupuri de tineri care declară o formă activă de participare.

Tinerii care au profilul atitudinal P3 pot fi numiți inovatori (ei sunt agenții schimbării în România) - nu în sensul teoriei lui R.K. Merton (ei vor să reușească prin propriile forțe). Psihologic vorbind, o mare investiție emoțională într-un fel produce o propensiune spre asumarea riscului. Faptul că sunt pregătiți să-și practice meseria pe cont propriu denotă că ei sunt pregătiți să-și asume riscuri și că strategiile de acțiune sunt pro-active. În

plus tema corupției, care întrupărea la tinerii comunitari sau dorința de a emigră temporar pot fi indicatori pentru percepția unui blocaj către oportunități la mijloace legitime, instituționalizate pentru a reuși în societatea românească actuală.

3. Alienatul - P4

Profilul atitudinal - P4 poate servi drept definiție ostensivă pentru conceptul de "alienare subiectivă". Întregul profil atitudinal al alienaților se structurează pornind de la o foarte intensă alienare socială (percepția că mediul social este nepermisiv și necontrolabil) dublată de alienare comunitară dar de intensitate mai scăzută la care se adaugă insatisfacție personală. Cei 139 de tineri (din 1132 subiecți acceptați în analiza cluster) consideră că trăiesc într-o societate în care oamenii sunt egoiști, nu pot fi crezuți pe cuvânt și imediat cum nu ești atent se găsește cineva să profite de tine. Oricum oamenii nu au principii de care să țină cont în acțiunile lor. Ceea ce este mai rău este că ei nu pot fi schimbați iar tu ești neputincios, nu ai puterea de a schimba cursul evenimentelor. Evoluția societății de azi, din punctul de vedere al tinerilor alienați, este într-o direcție greșită (61%). Întreaga imagine a societății românești este construită parcă prin negarea celei anterioare (a inovatorilor). În viitor, societatea românească va fi în agonie - săracă, nedemocratică, indiferentă la nevoile oamenilor. Acest grup este cel mai pesimist dintre toate. Despre avantajele Occidentului raportat la România ei declară doar unul care nu este astfel - libertatea (87%).

Increderea lor în instituții este cea mai scăzută, iar în putere 83% nu au încredere. În relațiile lor cu societatea, tinerii cu acest profil atitudinal sunt opuși celor cu profilul P1-comunitarii. Se consideră neînțeleși de către societate ca și de către Stat deloc spre insuficient. La

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

locul de muncă și de către școală se consideră înțeleși întrucâtva.

Alienății sunt preponderent tineri între 20 și 24 de ani și mai puțin sub 19 ani. Mulți dintre ei sunt agricultori și mai puțini elevi. Jumătate dintre liber-profesioniștii și peste o treime dintre patronii care au fost subiecți ai eșantionului au acest profil.

Veniturile familiei sunt autoevaluate de către ei preponderent suficiente strictului necesar, iar în viitor 32% dintre ei cred că vor fi și mai proaste. Mai mult, tinerii cu acest profil atitudinal se autoetichetează global drept săraci (55%). În plus, sunt singurii care nu cred că merită să facă eforturi pentru a reuși căci ele sunt zadarnice, apărând mereu ceea ce împiedică să realizeze ceea ce își propun.

Starea lor psihică generală este sub medie. Se simt singuri, s-au gândit uneori la sinucidere (în mod semnificativ mai des decât restul tinerilor), sunt furioși deseori și ar abandona totul și ar pleca "unde văd cu ochii". Înclinația spre revoltă este semnificativ mai mare decât în restul eșantionului, dar este totuși mică.

Consumul cultural al acestor tineri este sub medie, mulți dintre ei declarând că nu își permit. Dar, în același timp, majoritatea dintre ei declară că nu obișnuiesc (ceea ce este diferit de nu își permit) nici excursii, nici participarea la întâlniri sportive și nici teatru sau spectacole muzicale.

Ce înseamnă reușita în viață pentru tinerii alienați? Ierarhia valorilor se schimbă, din nou. Banii devin prima valoare în top, pentru un procent de 56% dintre tinerii cu acest profil. Familia și locuința ocupă la egalitate (44%) locul al doilea.

Este interesant că dacă o ocupație care să le placă nu este considerat un lucru important în viață, totuși ca motiv al unei eventuale emigrări este numită dificultatea realizării profesionale. Nu se diferențiază semnificativ de restul tinerilor în ceea ce privește intenția de a emigra, dar motivul

care i-ar determina să o facă este, pentru 94% dintre ei, dificultatea realizării profesionale.

Ce să însemne realizarea profesională? Important pentru un loc de muncă nu este posibilitatea de promovare (82%) și nici munca plăcută și interesantă, ci să ofere un salariu bun. Deci, a te realiza profesional pentru alienați înseamnă să ai un salarid bun și dacă se poate dintr-un loc de muncă la stat (52%). Relația dintre studii și locul de muncă este mică sau foarte mică, așa că indiferent ce calificare ai poți găsi un loc de muncă bine plătit și astfel să te realizezi profesional. Acest lucru este cu atât mai posibil cu cât deții mijloace extrinseci.

Motivele lor de nemulțumire sunt în primul rând veniturile și locuința, nu corupția din societatea noastră și nici poziția României față de Occident. Generația părinților se manifestă față de generația tinerilor prin indiferență, dacă nu chiar cu ostilitate; în lumea lor poți reuși mai ales prin atribute ale statusului moștenit iar tinerii sunt neputincioși, nu pot schimba cursul evenimentelor.

4. Somerii din satele moldovenesti - P5

Credința că în societatea românească actuală sunt importante mijloacele extrinseci (și/sau orientat spre utilizarea acestora) în condițiile în care mediul social este permisiv și controlabil la încercările de a reuși (nivel scăzut al alienării sociale) și alienare comunitară intensă reprezintă caracteristicile centrale ale acestui profil atitudinal. Imaginea se poate completa cu negarea peste medie a importanței mijloacelor intrinseci că și printr-un puternic atașament față de comportament sexual tradițional. Tinerii someri din satele moldovenești consideră, într-un procent de 50%, că societatea de azi evoluează într-o direcție greșită, iar peste 5 ani societatea românească va fi ca și astăzi; ca și media, ei nu consideră că în 5 ani va avea loc o

schimbare. Singurul avantaj numit al Occidentului prin comparație cu România este siguranța zilei de mâine (36%).

Singura deosebire semnificativă față de restul tinerilor cu privire la încrederea în instituții este o încredere peste medie în Biserică. Probabil că din această perspectivă consideră ei că societatea evoluează într-o direcție greșită.

Distribuția pe variabilele de status sau pe cele referitoare la individ în cazul acestui grup de tineri diferă mai puțin de distribuția acestor variabile în eșantion. Sunt subrepräsentanți tinerii cu studii superioare, spre deosebire de cei cu școală profesională care sunt suprareprezentanți. Majoritatea (55%) dintre ei au locuit și locuiesc în mediul rural și 15% și-au schimbat mediul de rezidență. Un sfert dintre tinerii cu acest profil atitudinal sunt din Moldova și doar 5% din București. Mulți dintre ei sunt șomeri sau agricultori și foarte puțini sunt studenți. Profesia tatălui este sau a fost cea de agricultor, pentru 18% dintre ei.

Cu privire la starea civilă nu există diferențe semnificative față de eșantion, dar grupul acesta este supraîncărcat cu tineri care au copii (30%).

Consumul cultural este sub medie. Ei nu obișnuiesc să meargă la cafenea, bar sau restaurant, nu obișnuiesc să meargă la discotecă și nici să facă excursii. În mod normal, ținând cont de faptul că locuiesc în mediul rural, nu frecventează teatrul, concerte simfonice, operă sau balet.

Diferă mai puțin de imaginea modală decât profilurile atitudinale anterioare (comunitarii, inovatorii și alienații). În ierarhia valorilor se produc schimbări semnificative doar la baza sa. Prestigiul coboară la un procent de 7%, iar dragostea la 15%. Urcă însă bunurile materiale.

După cum deja am precizat, mijloacele intrinseci nu sunt importante, în timp ce mijloacele extrinseci sunt foarte importante pentru reușită. Acest fapt poate fi considerat normal în condițiile în care

între calificare și locul de muncă relația este mică. Locul de muncă preferat este cel de la stat și nu de la particular. Acesta trebuie, în afară de un salariu bun să fie situat la o distanță convenabilă de casă, firesc pentru cei care provin din mediul rural și probabil sunt navetiști.

Întreținerea unei relații sexuale este acceptabilă în cazul căsătoriei, pentru 50% dintre ei. Caracteristicile enumerate aseamănă acești tineri cu comunitarii. Tinerii cu acest profil atitudinal mai diferă semnificativ de eșantion prin obstacolul în întemeierea unei familii, care este considerat lipsa unei locuințe (56%) (spre deosebire de comunitari) și prin motivele de nemulțumire: corupția (49%), modul în care merg lucrurile în societatea noastră (46%) și faptul că suntem în urmă față de Occident (28%). În concluzie acești tineri au multe păreri comune cu cei numiți comunitari, explicabil prin localizarea celor două profiluri în același mediu cultural. Diferențele dintre ei provin cel mai probabil din diferențele de "avere". Șomerii din satele moldovenești sunt din punct de vedere cultural o specie a genului comunitar, a cărui diferență specifică este lipsa posibilităților materiale.

5. Evazionistul - P6

Nucleul atitudinal al evazioniștilor constă într-o satisfacție profesională foarte scăzută. Pentru tinerii evazioniști, dacă societatea de azi evoluează mai degrabă într-o direcție bună, societatea românească se îndreaptă mai degrabă către săracie și indiferență. Avantajul Occidentului față de România nu este posibilitatea mai mare de educație și cultură (84%), ci banii mai mulți (63%).

Alături de tinerii alienați, dar cu o intensitate mai mică, acest grup este pesimist cu privire la viitorul societății românești. Totuși, spre deosebire de grupul alienaților, pesimismul nu numai că este mai puțin intens, dar nu este nici susținut

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

de neîncredere în instituții, putere sau școală, ci de o încredere sub medie, ce se îndreaptă spre potrivită, referitoare la Biserică. Asemănarea între cele două grupuri apare și în ceea ce privește lipsa de înțelegere aproape completă atât din partea Statului cât și la locul de muncă.

Evasioniștii sunt tinerii șomeri sau fără ocupație, indiferent de sex, vârstă, stare civilă, nivel de educație, mediu de rezidență sau regiune istorică. În acest grup sunt slab reprezentați elevii, studenții și nu există patroni, liber profesioniști sau meseriași.

Ceea ce diferențiază evasioniștii este modul în care evaluatează veniturile familiei. Majoritatea consideră veniturile familiei suficiente doar strictului necesar, le proiectează peste 5 ani ca fiind mai rele și se autoetichetează global "sărac" (54%). Au încredere că eforturile lor nu sunt zadarnice dar mai puțin decât media.

Consumul cultural de elită este sub medie, ei nu obișnuiesc să participe la nici una dintre activitățile culturale incluse în acest indicator.

Banilor li se acordă o foarte mare importanță. Aceștia nu trebuie obținuți neapărat prin forțe proprii. Oricum relația între calificare și locul de muncă este considerată mică, deci poți reuși foarte bine și fără studii. Cei mai mulți dintre tinerii cu acest profil și-ar schimba meseria. Un loc de muncă bun trebuie să ofere un salarior bun (87%), condiții bune de muncă (64%) și nu muncă plăcută și interesantă.

Strategia în cazul în care ar fi șomeri este una activă, pentru 58% dintre membrii acestui grup, o rezolvare acceptabilă fiind considerată aceea de a practica meseria pe cont propriu. Oare din 1994 până azi cătă dintre șomerii sau cei fără ocupație cu acest profil atitudinal au început să practice meseria pe cont propriu?

La întrebarea *De ce există, după părerea dvs. oameni care trăiesc în nevoi sau sărăcie?* răspunsurile majoritare au fost pentru că nu au avut noroc. Funcția psiholo-

logică a doctrinei norocului este de protejare a respectului de sine în fața eșecului. În perspectiva sociologică doctrina norocului are o funcție duală (Bakke, 1934). Pe de o parte, explicarea discrepanțelor frecvente între merite și recompense duce la păstrarea structurii sociale care permite aceste discrepanțe imună la criticism, cu alte cuvinte stabilitatea sistemului. În același timp, induce la o acceptare fatalistă a structurii sociale și la o lipsă de orientare spre acțiuni de perfecționare a acesteia. Tinerii acestui profil adoptă doctrina norocului în atribuirea eșecului dar în același timp sunt foarte critici la adresa societății și pesimisti cu privire la cum va arăta aceasta peste 5 ani.

Motivele principale de nemulțumire sunt locul de muncă și pentru 85% dintre ei faptul că suntem în urmă față de Occident. Occident în care ar emigră deoarece acolo sunt bani mai mulți, iar în țară există dificultăți de a câștiga suficienți bani (motivul care i-ar determina să plece din țară este, pentru 51% dintre ei, dificultatea de a câștiga suficienți bani).

Relațiile sexuale se pot întreține indiferent de eventualitatea căsătoriei cu cel sau cea pentru care există un sentiment de dragoste (67%). Intenționează să se căsătorească, dar mai târziu (48%). Obstacolul nu îl constituie dificultatea găsirii unui partener și nici lipsa sau nesiguranța locului de muncă, ci veniturile mici.

Este drept că nu acordă o importanță deosebită mijloacelor extrinseci pentru a reuși, dar consideră indispensabil să provii dintr-o familie înstărită în procent de 68%. Precizez că această opțiune nu este corelată cu intenția de a practica meseria pe cont propriu, ceea ce indică că nu este considerată o premişă care favorizează acțiunea pe cont propriu.

Întregul univers al acestor tineri se rotește în jurul banilor. Atât profesia, cât și familia în cele din urmă se reduc la bani. Banii reprezintă o valoare instrumentală și în același timp un mijloc de integrare

socială, ceea ce Simmel numea mijlocul de integrare impersonal și abstract. Mai ales în mediul urban anonim banii "nu au miros" și în timp "se spală", oferind în schimb un status înalt. Practic, valorizarea foarte puternică a banilor poate fi considerată o exacerbare a importanței asociată mijloacelor extrinseci pentru reușită. Aceasta înseamnă reușita pentru tinerii evazionisti.

De ce i-am numit evazionisti? Tânării cu acest profil atitudinal se autoetichetează "săraci" și în același timp consideră că banii sunt cel mai important lucru în viață, dar pentru a-i obține ar trebui să provii dintr-o familie înstărită (68%) și să ai sprijinul persoanelor influente (69%). Însă, 74% dintre ei locuiesc cu părinții iar veniturile familiei, spun ei, *nu ajung nici pentru strictul necesar* (21%) sau *ajung numai pentru strictul necesar* (43%). Deci, majoritatea lor sunt lipsiți de mijloacele indispensabile reușitei. Ca urmare, se consideră lipsiți nu numai de bani - cel mai important lucru în viață - ci și de mijloacele de a-i obține. Dacă ar fi şomeri (ceea ce și sunt mulți dintre ei) ar practica meseria pe cont propriu. Nu sună toate acestea precum o declarație de tipul "ăș face dar n-am cum"? Imaginea este a celui care își rationalizează eșecul dar se și autoexclude de la succes. Succesul nu îi aparține și nici nu-l poate obține. Prin urmare, până Statul sau Altineva "să-i dea" el stă "pe tușă" și critică direcția în care evoluează societatea, din care el se autoexclude. Importanța acordată banilor, autoexcluderea sunt congruente și accentuează tendința către alienare socială subiectivă. În concluzie acest profil îl consider profilul unui "evadat psihologic" din spațiu social.

Acest grup de tineri formează, împreună cu cel al tinerilor inovatori, cele două grupuri dispuse, în oarecare măsură, să participe activ pentru a-și promova interesele. Totuși afirmarea unei posibile participări active în vederea promovării propriilor interese și evadarea psihologică

din spațiu social nu se exclud.

6. Anomicul - Un tip de elev bucurestan - P7

Atitudinea puternic negativă față de normele sociale (sau încărcarea normelor sociale numite în chestionar fie este normală, fie nu este gravă) este caracteristica definitorie a acestui profil atitudinal. Societatea, în general, evoluează într-o direcție greșită, consideră 55% dintre tinerii anomici. Societatea românească peste 5 ani nu va fi schimbată în mod esențial. Avantajele Occidentului sunt: mai multă libertate (31%) și siguranța zilei de mâine (39%).

Neîncrederea în instituții atinge limitele maxime (depășește chiar pe cea a tinerilor alienați) și se extinde asupra tuturor acestora inclusiv școala și Biserica.

Motivele unei eventuale emigrări îi diferențiază semnificativ de ceilalți tineri. Acestea sunt: conducerea politică nesatisfăcătoare (8%), corupția, nedrepitatea și minciuna din societate (30%) și faptul că oamenii sunt răi și egoiști (13%).

Profilul atitudinal P7 este singurul profil despre care se poate spune că este localizat în mod predominant la bărbați. Distribuția funcție de nivelul de instrucție al acestor tineri este deosebită doar prin subrepräsentarea celor cu școală generală și suprarepräsentarea celor cu școală de maștrii (dar aceștia sunt foarte puțini). Mulți dintre ei sunt elevi (26%) în timp ce nu există agricultori, patroni, liber profesioniști sau meseriași, comercianți. Ei sunt din ambele medii de rezidență dar în mod semnificativ mai mulți sunt din București și foarte puțini din Moldova.

Starea psihică generală a anomicii este sub medie (au înclinații spre revoltă și s-au gândit la sinucidere mai des decât ceilalți tineri) ca și consumul cultural de elită. În timpul liber practică sportul și participă la întâlniri sportive.

Anomicii nu erau semnificativ

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

diferiți de medie cu privire la importanța pe care o acordau mijloacelor extrinseci pentru a reuși. Totuși, 87% dintre ei consideră important sau indispensabil să ai sprijinul persoanelor influente.

Ierarhia valorilor rămâne aceeași cu cea a eșantionului, excepția făcând *prienii de încredere* care sunt considerați foarte importanți în viață de către 18% dintre ei.

Eșecul este atribuit extrinsec (lipsa norocului), dar ca și în cazul evaziștilor, acest lucru nu înseamnă că tinerii anomici nu sunt critici la adresa societății românești. Nemulțumirile lor sunt: modul în care este condusă societatea (37%) și libertatea insuficientă (20%).

În grupul anomicilor se află cei mai mulți dintre tinerii care declară că nu s-ar căsători, iar 41% au intenția de a se căsători, dar nu știu când. Întreținerea unei relații sexuale este acceptabilă în orice situație de atracție reciprocă, indiferent de existența unei relații de dragoste.

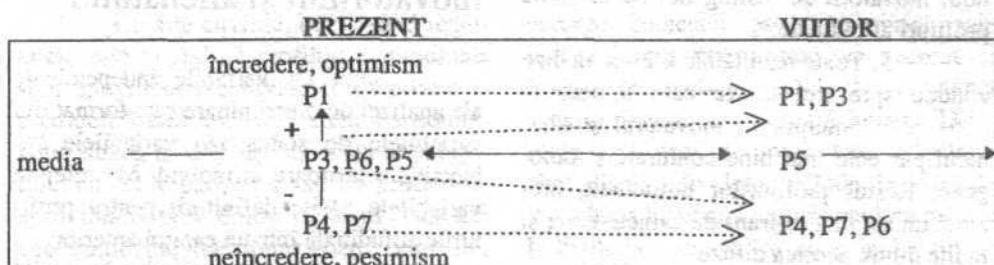
Acești tineri par să considere libertatea insuficientă drept problema lor principală. Libertatea este înțeleasă ca libertate negativă (Isaiah Berlin), adică lipsă de constrângeri, lipsă de reguli. Atitudinea lor este negativă față de orice ar

putea reprezenta o constrângere. În plus, tinerii cu acest profil nu prezintă un interes deosebit (peste medie) nici pentru profesie, nici pentru familie, nici pentru vreun alt gen de reușită, nici măcar pentru bani.

Concluzii

1. Tinerii evaziști și cei anomici prezintă tendințe către alienare psihologică căt și puncte de sprijin care să conducă la transformarea acesteia în stare de fapt. Evaziștii sunt caracterizați în principal de o foarte puternică insatisfacție profesională și, conform modelului de relaționare al dimensiunilor care structurează profilurile atitudinale avem: insatisfacție profesională mică <-> alienare socială intensă. În mod asemănător tinerii anomici sunt caracterizați tot printr-o singură dimensiune specifică, dar aceasta este considerarea încălcării normelor sociale ca fiind normală, de unde: conformare la norme mică <-> alienare socială intensă.

2. Modul în care tinerii cu diferite profiluri atitudinale se raportează la instituții și imaginea pe care o proiectează societății românești ar putea fi prezentate pe axa prezent - viitor astfel:

Profilurile atitudinale caracterizate de alienare (alienați-P4 și evaziștii-P6) sau cu tendințe anomice (anomici-P7) sunt cele care pot fi caracterizate și prin neîncredere și pesimism cu privire la societatea românească. Dintre cele trei profili, tinerii alienați-P4 și parțial evaziștii-P6 se consideră complet sau

foarte neînțeleși în relația lor cu societatea.

3. Singurul profil atitudinal cu propensiune spre emigrare mai mare în mod semnificativ este profilul inovatorilor P3, dar temporar, iar motivația este realizarea profesională.

4. Avantajele Occidentului prin comparație cu România apar diferit pentru

profiluri atitudinale diferite. Dacă pentru tinerii inovatori-P3 siguranța zilei de mâine nu reprezintă un avantaj al Occidentului, pentru grupurile de tineri cu profilurile P5-șomerii din satele moldovenești și P7-anomicii acesta este avantajul numit. Tinerii cu inovatori-P3 sunt diferenți și de cei cu profilul atitudinal P6-evazionisti, care nu consideră posibilitatea mai mare de educație și cultură un avantaj, ci banii mai

mult. Numirea banilor ca avantaj opune anomicii-P7 și comunitarii-P1, care în mod semnificativ nu-l consideră avantaj. Chiar și alienații se opun tinerilor anomiei cu privire la libertate, anomicii-P7 consideră libertatea mai multă un avantaj, Tinerii alienați, în mod explicit și semnificativ în mai mare măsură decât restul tinerilor, nu consideră libertatea un avantaj.

DA	Este avantaj al Occidentului în comparație cu România?	NU
P6	Banii mai mulți	P1
P3	posibilități mai mari de educație și cultură	P6
P5,P7	siguranța zilei de mâine	P3
P7	libertatea mai multă	P4
P3	competiția mai cinstă și pregătirea profesională temeinică	

Profilul atitudinal P5 care este prezent predominant la șomerii din rural/rural definește problema mai degrabă în termeni de "siguranța zilei de mâine", pe când cel de-al doilea profil localizat în mod special la șomeri, P6-evazionistii, definește problema mai degrabă în termeni de "bani mai mulți". Este, de asemenea, de remarcat că profilurile "siguranța zilei de mâine" sunt cele două localizate unul în Moldova și mai puțin în București iar celălalt în București și mai puțin în Moldova. Din nou, inovatorii se disting net de celelalte profiluri atitudinale.

5. Toate rezultatele acestei analize conduc spre trei dintre cele 6 portrete obținute. Comunitarul, inovatorul și alienatul par cele mai bine conturate și omogene. Restul profilurilor atitudinale prezintă un set mai restrâns de caracteristici și multe dintre acestea difuze.

Tendința evazionistă este comună tuturor celor trei profiluri principale, dar sub forme diferite. Pe de altă parte, aceste profiluri sunt puternic diferențiate sub multe aspecte, pe care deja le-am descris. Pentru a proba măsura în care cele trei profiluri (comunitarul, inovatorul și alienatul) aproximează realitatea și formează un triplet de "portrete reale"

alternative voi aplica o analiză inversă. Validarea modelului obținut se poate realiza printr-o analiză de discriminare a cărui scop este stabilirea măsurii în care este posibilă predicția celor trei tipuri pornind de la un set de variabile independente

Exercițiu de predicție localizare a comunitarului, inovatorului și alienatului

Setul de variabile independente ale analizei de discriminare este format din variabilele de status sau variabilele subiective referitoare la individ. Mă refer la variabilele găsite definitorii pentru profilurile atitudinale într-un capitol anterior:

- încrederea în forțele proprii și în reușită (controlul/lipsa controlului percepții asupra propriei vieți) - cuplul "pot" și "voi reuși" versus "nu pot" și "nu voi reuși";
- optimismul/ pesimismul cu privire la evoluția societății românești;
- consumul cultural de elită, care să dovedește un indicator mai puternic decât

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

consumul cultural de masă, sau consumul cultural în general;

- rezident, variabila construită din domiciliul subiectului și cel al părintilor acestuia;
- autoetichetarea globală, indicator care este mai puternic decât evaluarea veniturilor în raport cu necesitățile;
- nivelul de educație am să-l folosesc pe

motiv de comparație, chiar dacă la nivelul tinerilor ocupația actuală parea un predictor mai adevarat;

- încrederea în instituții, indice calculat global.

Analiza o fac separat pentru cele trei posibilități cu privire la mediul de rezidență (rural/rural, rural/urban și urban/urban).

Analiza	rural/ rural		rural/ urban		urban/ urban	
	X1	Y1	X2	Y2	X3	Y3
"pot" și "voi reuși"	0,88		0,93		0,74	
optimism societal	0,50		0,10		0,45	
c.cultural elită	-0,33			0,35	-0,58	
sunțeti sărac?		-0,78		0,44		0,41
educație		0,46		-0,72		-0,64
încredere instituții		-0,25		0,58		0,54
valoare proprie%	80,04	19,96	81,46	18,54	76,75	23,25

În toate cele trei analize²⁷ rezultă că două funcții de discriminare pe care le-am notat prin X și Y. Valorile medii ale

funcțiilor de discriminare pentru cele trei profiluri, în toate cele trei analize sunt:

	X1	Y1	X2	Y2	X3	Y3
P1 - comunitarul	0,28	-0,22	0,21	0,41	-0,09	0,39
P3 - inovatorul	0,44	0,54	0,56	-0,34	0,39	-0,16
P4 - alienatul	-1,04	0,06	-1,23	-0,13	-1,0	-0,26
Predictie corectă totală	60,55%			61,55%		
				60,22%		

Cu alte cuvinte, comparând rezultatele este vizibil că profilurile atitudinale sunt aproximativ echivalente cu privire la predictibilitatea lor, indiferent de combinația dintre mediul de rezidență al subiectului cu cel al părintilor săi. Un procent de aproximativ 60% dintre subiecții celor trei subșantioane, corespunzătoare celor trei valori posibile ale indicelui de rezidență, reprezintă predicție corectă.

Prima funcție de discriminare poate fi numită *capital simbolic* a individului. Funcția capital simbolic este centrală, pentru toate cele trei analize, pe indicatorul referitor la încrederea subiectului că eforturile sale nu sunt zadarnice și că va reuși (controlul pe care îl

percepe subiectul asupra propriei sale vieți). Pentru tinerii care au crescut și trăiesc în același mediu de rezidență această funcție este asemănătoare. Diferența este doar de intensitate. Capitalul simbolic al individului include, în afară de încrederea în reușită, optimismul cu privire la evoluția societății și consumul cultural de elită care este mai mare pentru cei din mediul urban. Cazul tinerilor care au schimbat mediul de rezidență, sau care nu locuiesc în același mediu cu părinții lor, face notă aparte. Prima funcție de discriminare (X2) poate fi numită capital simbolic în sens restrâns (dispare consumul cultural de elită și scade optimismul cu privire la evoluția societății).

Considerând capitalul simbolic, în toate cele trei analize, alienatul are cele mai scăzute valori, opunându-se inovatorului care obține cele mai mari valori. Comunitarul are o valoare cuprinsă între valorile celorlalte două profiluri atât timp cât a crescut la țară sau părinții săi locuiesc la țară. Comunitarul care trăiește în mediul urban și fie a crescut, fie părinții săi locuiesc în urban prezintă o valoare ușor negativă pentru capital simbolic, ceea ce nu este firesc pentru el. Este posibil ca el să devină, în timp, alienat?

În cazul analizei pentru rural/rural cea de-a două funcție de discriminare (Y1) include: tendința de a se autoeticheta sărac asociată cu un nivel înalt de educație și cu o oarecare neîncredere în instituții. Predictorul central este autoetichetarea globală. Dintre tinerii din rural/rural inovatorii au cea mai mare valoare medie pentru această funcție, iar comunitarii au cea mai mică. Cu alte cuvinte, inovatorul, în mediul rural, are tendința de a se autoeticheta prin "sărăc". De asemenea, inovatorii au, mai curând, un nivel superior de pregătire și o relativă neîncredere în instituții, spre deosebire de comunitari. Grupurile de referință și nivelurile de aspirație ale celor două profiluri sunt diferite, ceea ce explică tendințele opuse de autoetichetare globală. Alienatul este situat aproape de origine, indicând o oarecare pasivitate a acestuia.

Deci, la nivelul tinerilor care locuiesc în rural și ai căror părinți locuiesc în rural, avem două funcții

- capitalul simbolic care diferențiază net între inovator (maxim) și alienat (minim). Comunitarul are valoarea situată între cele două extreme.

- cea de-a două funcție Y1, care diferențiază între inovator (maxim) și comunitar (minim).

Predictibilitatea maximă o obțin comunitarii 78,5%, iar minimă inovatorii 24,9%.

Prima funcție de discriminare (X2) pentru tinerii care trăiesc în alt mediul de

rezidență decât părinții lor am numit-o capital simbolic în sens restrâns prin comparație cu funcțiile X1 și X3. A doua funcție (Y2) este compusă din combinația: nivel de educație redus, nu se autoetichetează "sărăc", încredere în instituții și consum cultural de elită scăzut. Mai mult, diferența între tinerii din rural/urban și cei din urban/urban referitoare la cele două funcții de discriminare este provocată doar de consumul cultural elitar care dinspre capitalul simbolic se transferă celei de-a două funcții. Este ca și cum Tânărul mutat de la sat la oraș nu renunță la modelul cultural în care s-a format și spre deosebire de tinerii din mediul urban consumul cultural elitist este scăzut și nici nu se constituie în capital simbolic. Spre deosebire de funcția de discriminare din analiza pe subeșantionul rural/rural, a două funcție de discriminare pentru rural/urban are drept predictor cel mai important - educația (nivelul scăzut al acesteia) și nu autoetichetarea globală. Același lucru se poate observa și în cazul funcției de discriminare obținut pentru grupul urban/urban. Deci, cu cât ne depărtăm de mediul rural și ne apropiem de cel urban, modul în care tinerii se definesc pe sine prin raportare la venituri își pierde importanță și nivelul lor de pregătire școlară devine cel mai important predictor²⁸.

Prin urmare între tinerii care locuiesc în alt mediul rezidențial decât părinții lor sau care s-au mutat de la sat la oraș, cele două funcții acționează astfel:

- capital simbolic în sens restrâns care diferențiază între inovator (maxim) și alienat (minim). Comunitarul este, ca și în cazul rural/rural, situat între inovator și alienat.

- cea de-a două funcție Y2 care diferențiază între inovator (minim) și comunitar (maxim).

Spațiul social urban, în ceea ce îi privește pe tineri, este structurat tot de două funcții. Capitalul simbolic este același cu cel din mediul rural și diferențiază tot între

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

inovatori (valoare maximă) și alienați (valoare minimă). A doua funcție este construită în jurul predictorului principal - educația școlară. Spre deosebire de patternurile de diferențiere anterioare această funcție discriminează între comunitari și

alienați, inovatorii fiind pentru prima dată situați între celelalte două profiluri.

Modelul de predicție aplicat pe cele trei subeșantioane are validitate diferită pentru profiluri atitudinale diferite. Astfel:

Subeșantionul	Comunitar	Inovator	Alienat
rural/rural	78,5% - Max	24,9% - min	48,2%
rural/urban	62,5% - Max	61,7%	59,8% - min
urban/urban	36,6% - min	80,2% - Max	45,6%

Observație: Sunt precizate predicțiile corecte din totalul profilului respectiv.

Concluzii

1. Spațiile sociale ale tinerilor care locuiesc în același mediu de rezidență cu părinții (rural, urban) sunt spații relativ omogene. Cele mai bune predicții funcție de setul de variabile considerat se pot interpreta în sensul că tinerii cu profilul atitudinal P1 - comunitarii populează majoritar spațiul rural/ rural, iar inovatorii se vor regăsi cu predominantă printre tinerii urban/urban.

2. Spațiul social al tinerilor care fie au schimbat mediul de rezidență, fie locuiesc într-un alt mediu de rezidență decât părinții lor este structurat în mod diferit față de cele anterioare. În plus, nu este dominat de unul dintre cele trei profili atitudinale, ci este eterogen. Aceasta este spațiul social în care probabilitatea de a găsi toate cele trei profili atitudinale este cea mai mare. Aceasta este spațiul social al diversității atitudinale.

3. Comuna celor trei spații sociale le este funcția de discriminare - capital simbolic în sens restrâns (combinarea dintre încredere în propiile forțe și în propria reușită, optimismul privitor la viitorul societății românești) care în toate acestea diferențiază între inovator (care are capital simbolic maxim) și alienat (având capitalul simbolic minim). În toate cele trei cazuri comunitarul se plasează, referitor la capitalul simbolic, între cele două profili de

maximum, respectiv minimum.

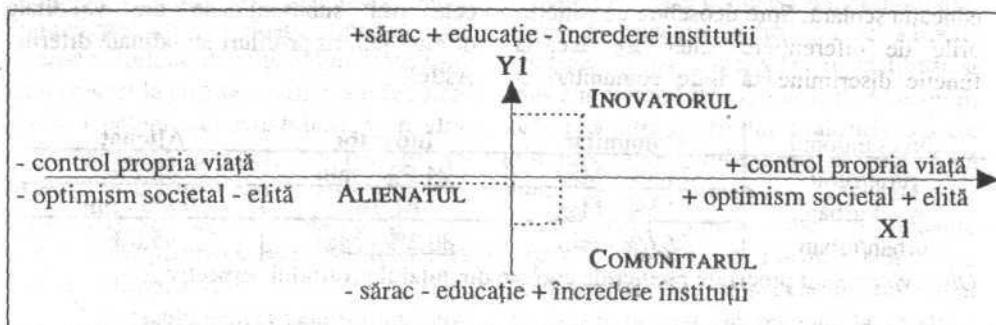
4. A doua ipoteză a studiului a fost demonstrată într-unul dintre capitolele anterioare. Validarea modelului de predicție înseamnă atât verificarea primei cât și a celei de-a treia ipoteze de lucru ale studiului. În acest moment putem vorbi despre profiluri atitudinale diferite, localizate diferit în spațiul social și cu complexe cauze diferențiate.

5. Precum spațiul social al tinerilor rural/urban este permisiv tuturor profiliilor atitudinale, există și un profil care nu este localizat în mod special într-un anume spațiu social. Acest profil atitudinal tranzitiv este alienatul psihologic. Tranzitivitate este atât "tărâia" cât și "slăbiciunea" acestui profil atitudinal. Pe de o parte, atâtă timp cât se poate plasa în orice spațiu social, înseamnă că este un profil atitudinal "adaptabil, contagios" și greu de eradicat. Pe de altă parte, atâtă timp cât la nivelul societății largi nu există enclave, spații închise în care să se poată "dezvolta", efectele ei nu vor pune întregul social - viața colectivității în pericol.

În lucrarea *Dimensiuni ale sărăciei*, Cătălin Zamfir²⁹ afirma "Pe termen mediu și lung, pericolul situației actuale este dezvoltarea unei societăți puternic polarizate, cu pungi de sărăcie cronică, înalt stabile". Cuplul alienare-anomie ar pătrunde, ca în orice alt spațiu social, în "pungile" sociale de sărăcie cronică și s-ar putea și el "înalt stabiliza" odată cu sărăcia.

6. Profilurile atitudinale în cele trei spații sociale

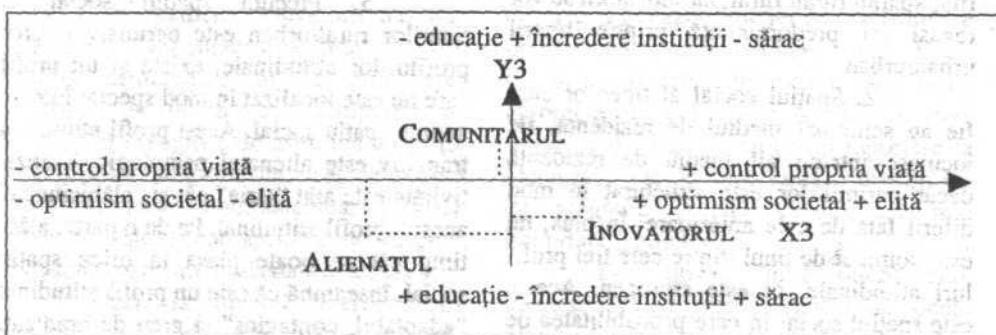
I. Tinerii din mediul rural cu părinții în mediul rural

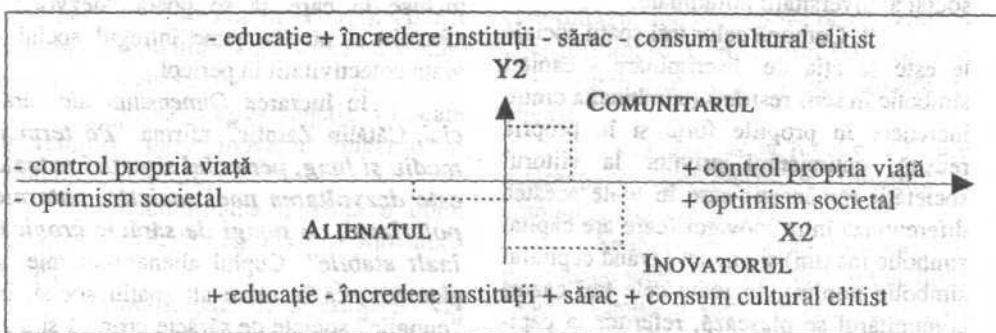
Putem spune că spațiul social al tinerilor din rural (cu părinții în rural) la nivel atitudinal se structurează în funcție de combinația: autoetichetarea globală, nivel de instrucție și încrederea în instituții. Cel mai bun predictor al profilului atitudinal în acest spațiu este educația scolară și nu autoetichetarea drept

"sărăc" sau nu. Spațiul social al tinerilor din urban (cu părinții în urban) este sensibil diferit, la nivel atitudinal. Acesta se structurează în funcție de aceeași combinație, dar cel mai bun predictor al profilului atitudinal în acest spațiu este educația scolară și nu autoetichetarea globală.

II. Tinerii din mediul urban cu părinții în mediul urban

III. Tinerii din mediul urban cu părinții în mediul rural (sau invers)

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

Există o constantă în ceea ce privește profilul atitudinal al inovatorului, indiferent de spațiul social considerat. Inovatorul este încrețător în propria sa reușită, eforturile sale au un sens căci deține controlul asupra vieții sale. Este optimist cu privire la evoluția societății românești actuale. Pe de altă parte, inovatorii au tendința de a se considera săraci, indiferent de spațiul social. Situația lor finanțară prin comparație cu nivelul lor de aspirații foarte ridicat conduce la frustrare și deprivare³⁰ relativă, astfel se explică aceasta.

Toate acestea conduc la ipoteza că acest profil este cel mai înclinat de a se implica pro-activ în schimbarea și inovarea structurală a societății românești. La nivelul variabilelor de status acest profil este al tinerilor preponderent cu nivel ridicat de instrucție (foarte interesați de cariera profesională) și din mediul urban.

Observație

Pentru a verifica posibilitatea de a elimina din analiză profilurile atitudinale P5, P6 și P7 (șomerii din satele moldoveniști, evaizoniștii și un tip de elev bucureștean-anomicul) am întreprins o analiză de discriminare globală. Variabilele independente au rămas neschimbate, dar profilurile atitudinale au fost introduse toate cu excepția lui P2. Rezultatele au confirmat eliminare. Au fost grupate corect doar 37,60% dintre cazuri. Cea mai bună predicție în funcție de setul de variabile descris a fost realizat pentru comunitar (62,2% dintre cei cu acest profil), urmând apoi în ordine descrescătoare inovatorul (57,9% dintre ei) și alienatul (44,3%).

Profilul atitudinal P5 (șomerul din satele Moldovei) s-a deplasat majoritar spre comunitar (42,5%), inovator (21,9% dintre ei) și alienat (15,3%), realizându-se predicția corectă doar pentru 12,1% dintre subiecții cu acest profil atitudinal. Profilurile atitudinale P6 (evaizonistul) și P7 (un tip de elev bucureștean-anomicul) s-au distribuit, în principal, între comunitari

(32,4% dintre cei cu profilul P6 și 37,2% dintre cei cu profilul P7), inovatori (28% din ambele categorii) și alienați (14% din P6 și 11,8% din P7). Predicția realizată pentru profilul P6 a fost de 14,9% dintre ei, iar cazurile grupate corect în cazul profilului P7 a fost egal cu zero.

Concluzii generale

Scopul studiului era evidențierea la nivelul atitudinal a mai multor profiluri distincte ale tinerilor români, pornind de la ipoteza că acestea există. Nu am accentuat ponderile grupurilor cu diferite profiluri atitudinale din totalul tinerilor eșantionului, deoarece găsesc discutabilă reprezentativitatea la nivel național a acestor ponderi. Însă, consider reprezentative pentru tineretul român actual profilurile atitudinale evidențiate. Dacă, din punct de vedere strict statistic rezultatele ar putea fi considerate relativ "slabe", găsesc relevante din punct de vedere sociologic "portretele" alternative finale și relevanța lor sociologică justifică întregul demers al acestui studiu.

Există, așa cum remarcam anterior, multe puncte comune tuturor tinerilor români și caracteristica care "îi unește", din perspectiva modului în care se raportează la societate și a dimensiunilor pe care le-am considerat în studiu, este tendința evaizonistă, sub diverse forme. Dar, profilurile atitudinale definite prin diferențele lor specifice scot în relief atât potențialul pe care tinerii români îl prezintă în cadrul larg al schimbărilor, inovărilor structurale ale societății românești actuale, cât și modul în care tineri diferiți își definesc idealurile și problemele în mod diferit. Aceasta este motivul pentru care cred că rezultatele studiului se pot constitui în punct de pornire pentru proiectarea unor politici sociale diferențiate la nivelul tineretului român.

Despre liniile cauzale ale fiecărui profil ar mai fi multe de spus, acest studiu reușind doar să demonstreze că profiluri

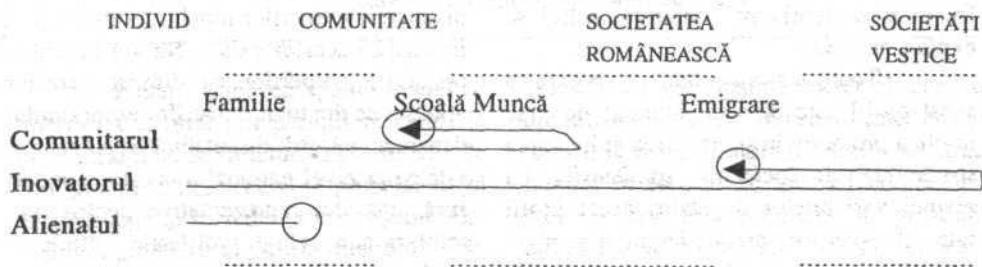
atitudinale diferite au linii cauzale diferite. Localizarea în spații culturale și sociale diferite favorizează în mod diferit profilurile atitudinal ale tinerilor.³⁰

Studiul a pornit de la opt dimensiuni de clasificare. Din multitudinea combinărilor posibile, trei profiluri (comunitarul, inovatorul și alienatul) s-au contu-

rat ca fiind foarte diferențiate între ele și subsumând caracteristicile celorlalte profiluri atitudinale.

Itinerariile sociale ale celor trei profiluri atitudinale principale sunt diferențiate și semnificative pentru orientarea lor viitoare.

ITINERARII SOCIALE

Anexe

Metode analitice și instrumente

Pentru a construi un "portret" cât mai complet al grupului de tineri corespunzător unui profil atitudinal am avut în vedere răspunsurile acestora la întregul chestionar. Din toate variabilele am păstrat pentru fiecare profil atitudinal numai pe cele asociate³¹ cu acesta. În continuare am intersectat variabila profilului cu aceste variabile și rezultatele pe care le folosesc în descrieri sunt alese tinând cont de valorile standardizate ajustate³².

Pe de altă parte, pentru a spori interpretabilitatea, am agregat diferite variabile folosind fie indicele opiniei personale dominante (IOPD)³³, fie construind un indice aditiv.

Indici construși folosind IOPD

1) Câtă încredere aveți în:

- președinte, parlament, guvern, justiție, armată, poliție, prefectură, partidul de guvernământ → IOPD³⁴ (încredere în putere)

- sindicate, partide de opoziție
- școală, biserică

Răspunsurile la acest set de întrebări le-am organizat în cele trei categorii conform rezultatului obținut din aplicarea unei analize factoriale. Am calculat indicele opiniei personale dominante pentru prima categorie. Global, am calculat IOPD³⁵ (încredere în instituții). Valori pozitive ale indicilor denotă încrederea, iar cele negative, respectiv, neîncrederea.

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

Câtă încredere aveți în:

	Instituții	Puterea actuală (1994)	Biserica	Scoală
Comunitari	- neîncredere	- neîncredere		
Inovatori				
Alienati	+ neîncredere	+ neîncredere		
Somerii sate...			+ mare	
Evasioniști			potrivită	
Anomici	+ neîncredere	+ neîncredere	potrivită	- potrivită
		medie = 3,61 (mare)		3,35 (potrivită)

2) Cum considerați că va arăta societatea românească peste 5 ani?

Mai săracă	1	2	3	4	5	Mai bogată
Drepturi cetățenești puțin respectate	1	2	3	4	5	mai multe respectate
Mai puțină democrație	1	2	3	4	5	Mai multă democrație
Pericol de război în zonă	1	2	3	4	5	O situație mai pașnică
Mai indiferentă la nevoile oamenilor	1	2	3	4	5	Mai preocupată
Oameni mai nefericiti	1	2	3	4	5	Oameni mai fericiti

Am constituit IOPD³⁶ (perceperii evoluției societății românești). O valoare pozitivă a indicelui va semnifica optimismul subiectului cu privire la evoluția societății românești. O valoare negativă arată pessimismul subiectului în această

privință. Optimismul și pessimismul sunt componente de bază ale perceperei schimbărilor³⁷ sau ale "complexului cultural al reformei"³⁸ și fac parte dintre determinantele atitudinii față de schimbare, respectiv refomă.

Cum considerați că va arăta societatea românească peste 5 ani ?

Comunitari	Inovatori	Alienati	Someri..	Evasionisti	Anomici
+optimism	pesimism			tendință pesimism	

Media acestui indice IOPD (viitor) are media 0,2 echivalentă cu *nici o schimbare*.

3) a) Din diferite cauze, în ultimul timp vi s-a întâmplat - și cât de des - să aveți stări de genul următoarelor: mă simt deprimat; sunt furios; îmi vine să las tot și să plec unde văd cu ochii; aş distrug totul în jurul meu; îmi vine să urlu de disperare; aş strânge de gât pe cei din jur.

b) V-ați gândit vreodată că viața nu merită trăită?

c) Vă simțiți singur?

Variantele de răspuns, după recodificare, au fost: des (1), uneori (2), deloc (3). Indicele rezultat este IOPD³⁹ (starea psihică generală a subiectului).

Separat pentru grupul de itemi notați prin a) am calculat IOPD (inclinatie spre revoltă).

4)

a) Când îmi propun un lucru, reușesc întotdeauna să-l realizez   1 2 3 4 5

b) Cred că eforturile mele vor da roadele așteptate   1 2 3 4 5

Când îmi propun un lucru apărere mereu ceva care mă împiedică să-l realizez

Am impresia că toate eforturile mele sunt zadarnice

Pornind de la acești indicatori am construit IOPD (încredere în reușita personală). Acest indice este menit să măsoare atât încrederea în forțele proprii (perceperea controlului/lipsei de control asupra propriei vieți)⁴⁰ cât și optimismul cu privire la propria reușită. Deci, este combinația dintre "pot" - "voi reuși" sau "nu pot" - "nu voi reuși".

Indici construiți aditiv

1) a) Cât de des mergeți la: concerte simfonice, operă, balet, teatru, case de cultură, excursii în afara orașului.

b) Obișnuiti să citiți cărți și cât de mult?

Variantele de răspuns erau: lunar sau mai des(1), la 2-3 luni(2), la 5-6 luni(3), o dată pe an(4) și nu obișnuesc(5). Am construit indicele aditiv care să măsoare consumul cultural de elită⁴² al subiectului.

2) Cât de des mergeți la: concerte de muzică ușoară sau populară, cinematograf, discotecă și cafenea, bar sau restaurant. A rezultat indicele⁴³ aditiv care să arate măsura consumului cultural de masă al subiectului.

3) Folosind indicatorul mediului de rezidență al subiectului și al părintilor săi am obținut un indice aditiv care să surprindă schimbarea sau continuitatea acestuia. Valoarea indicelui este:

O în cazul unui subiect al cărui domiciliu a fost și este în mediul rural; este posibil să surprindă doar faptul că domiciliul părintilor este, ca și al lui, în mediul rural.

1 pentru un subiect care și-a schimbat mediul de rezidență; sau în cazul

în care subiectul locuiește în alt mediu de rezidență decât cel în care locuiesc părinții în prezent.

2 dacă subiectul a locuit și încă locuiește în mediul urban, sau dacă atât el/ea cât și părinții săi locuiesc în mediul urban.

Consider acest indice util ținând seama de schimbările impuse individului de adaptarea la un model cultural diferit de cel de socializare primară.

Indicatori individuali

- Munca este plasată între comunitate și societate fiind cel mai important mijloc de integrare, de realizare de sine și principala problemă pentru tineri alături de întemeierea unei familii.

Atributele considerate de tineri importante pentru un loc de muncă⁴⁴ sunt un bun indicator al mijloacelor de integrare preferate de aceștia. Afirm acest lucru pornind de la premisa că locul de muncă este locul public de existență a individului, este o ipostază a societății, a sferei publice.

Conform statisticilor oficiale și cercetărilor pe tema șomajului, la ora actuală în România cei mai mulți șomeri sunt tineri (la 30 ian. 1995, 58,2% din totalul șomerilor aveau sub 30 de ani, sursa Ministerul Muncii și Protecției sociale). În plus, probabilitatea de a deveni șomer este cea mai mare pentru tineri. În acest context strategiile⁴⁵ de acțiune pentru care ar opta în cazul șomajului ne pot indica intențiile comportamentale care se pot interpreta prin:

- acceptarea pasivă a statului de marginalizat societal și autoexcluderea, tendința de a evada în spațiul comunitar

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

- implicarea activă și dorință de integrare socială.

Relația percepță ca existență între studii și posibilitatea obținerii unui loc de muncă satisfăcător putea fi apreciată diferit de la *foarte slabă* la *foarte puternică*.

- Variabilele de status sunt variabile independente și se referă atât la statusul atribuit (moștenit) cât și la statusul dobândit. Mă refer la: sex, vîrstă, stare civilă, nivel de pregătire școlară, ocupație, profesia tatălui, zona geografică, indicele construit pe mediul de rezidență.

venit (evaluarea în raport cu necesitățile).

Legat de indicatorul *venit* (standardul economic estimat) consider și autoetichetarea globală (*Dvs. personal vă considerați în prezent sărac(ă)?*) cât și proiecția situației financiare a familiei peste 5 ani.

Dacă vom combina autoetichetarea globală cu IOPD (încredere în reușită) vom obține modul în care individul definește situația sa personală.

Indicatori	P1 (286) Comunitari	P3 (248) Inovatori	P4 (139) Alienati
sex			
vîrstă	- peste 25 ani	+ peste 25 ani	- sub 19 + >20,24t
stare civilă		+ necăs - căsătoriti	
educație	- studii superioare	+ sup., postlic. - profesională, gen.	
ocupație actuală	- şomeri (5%) + meseriași - studenți (3,9%) + elevi (25,2%)	+ salariați (58,5%) + studenți (17%) - agricultori (0,3%) - someri, fără ocup.	+ agricultori (10,2%) + patroni + liber profesioniști - elevi (7,1%)
profesia tatălui	- cu studii sup.(4%) + munc. calif.(54%)	- agricultori (5,6%) - munc. calif.(37,6%)	
rezidență	+ rural/rural(53%) - urban/urban	- rural/rural + urban/urban(61%)	
regiune istorică			
evaluare venit	+ decente(57%) - strict suficiente		+ strict suficiente - decente
venitul peste 5 ani	+ mai bine(43%)	+ mai bine(45%) - mai proaste(17%)	+ mai proaste
sunteti sărac?	+ NU (73%)		+ DA(55%)
încredere în reușită	+ încredere(0,43)	+ încredere(0,54)	neîncredere(-0,18)
stare psihică gen.	+ bună (0,21)		- bună (0,14)
c. cultural de elită		+ media	- media
c. cultural de masă		+ media	- media

Indicatori	P5 (176) Someri din sate...	P6 (178) Evazionişti	P7 (100) Anomici
sex			+ Masculin
vârstă			
stare civilă			
educație	- studii superioare + profesională		- școală generală + maistrii
ocupație actuală	+ someri (21%) + agricultori (7,8%) - studenți (2,9%)	+ someri (20%) + fără ocupat (13%) - elevi (11,2%) - studenți (2,6%)	- agricultori (0%) + elevi (25,6%)
profesia tatălui	+ agricultori (18%)		
rezidență	+ rural/rural (55%) - urban/urban		
regiune istorică	- București (5%) + Moldova (25%)		+ București (18%) - Moldova (5%)
evaluare venit		+ strict suficiente - decente	
venitul peste 5 ani		+ mai proaste - mai bune	
sunteți sărac?		+ DA (54%) - Încredere (0,14)	
încredere în reușită			- bună (0,14)
stare psihică gen.			
c. cultural de elită	- media	- media	- media
c. cultural de masă	- media		

- Valori și frustări - Voi evidenția numai schimbările semnificative prin comparație cu ierarhia valorilor, frustrărilor

obținute în cercetarea realizată în anul 1995:

Ierarhia valorilor⁴⁶

I	familia	58,3%
II	banii	42,5%
III	locuință corespunzătoare	34,7%
IV	ocupație care să-ți plăcă	33,8%
V	dragostea	23,6%
VI	cinstea	22,9%
VII	libertatea	19,4%
VIII	copiii	17%
IX	prestigiul social	16,3%
X	prieteniei de încredere	10,9%
XI	bunurile materiale	8,5%
XII	distracțiile	2,9%
XIII		

Ierarhia frustrărilor⁴⁷

veniturile dvs. actuale	48,7%
corupția din societate	44,5%
modul în care merg lucrurile în societate	40,5%
modul în care e condusă societatea	28,4%
posibilitățile de petrecere a timp liber	25,8%
faptul că suntem în urmă față de Occident	18,7%
locuința dumneavoastră	16,7%
atitud. persoanelor mature față tinerei	15%
locul dvs. de muncă	11,4%
cum merg lucrurile în familia dvs.	7,1%
relațiile cu ceilalți oameni	6,9%
relațiile dvs. de dragoste	6,8%
libertatea insuficientă	6,7%

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

- Indicatorul satisfacției globale apare în chestionar sub forma: *Cum ati caracteriza viața dvs. în ultimul an?*
  1. nefericit, multe supărări și necazuri;
  2. unele necazuri și supărări;
  3. nici supărări prea mari, dar nici bucurii;
  4. unele bucurii și prilejuri de satisfacție;
  5. fericit, stare de profundă bucurie.
- Familie se compune din indicatori privind intenția de a se căsători⁴⁸ și numirea principalelor obstacole⁴⁹ în întemeierea unei familii. Acestea vor trebui corelate cu importanța asociată familiei de către tinerii studiați.
- Relații sexuale este indicatorul menit să completeze imaginea în legătură cu atitudinea față de comportamentul sexual tradițional, adăugându-i standardul sexual al subiecților (părerea cu privire la condițiile acceptabile pentru întreținerea de relații sexuale).
  1. în orice situație de atracție reciprocă, indiferent de existența unui sentiment de dragoste;
  2. numai cu cel (cea) pentru care există un sentiment de dragoste, indiferent de eventualitatea căsătoriei (deci în numele "dragostei romantice");
  3. numai în cazul căsătoriei sau când urmează să se căsătorească.
- Cu privire la emigrare sunt doi indicatori referitori la intenția⁵⁰ emigrării și la motivele⁵¹ care i-ar determina să emigreze.
- Variantele cu privire la avantajele Occidentului în raport cu România erau: competiție mai cinstită, siguranța zilei de mâine, pregătire profesională mai temeinică, bani mai mulți, libertate mai multă și posibilități mai mari de educație și cultură.
- Dezavantajele specifice Occidentului considerate reale de către subiecți puteau fi: dificultatea de a intra în relație cu ceilalți, faptul că oamenii obsedăți de bani nu se mai interesează de ceilalți, risc mare de somaj, discriminare națională sau rasială, nesiguranța persoanei în spații publice și moravuri sexuale reprobabile.
- Relația tinerilor cu societatea în diversele sale manifestări este surprinsă de indicatorii: *În ce măsură credeți că tinerii sunt înțeleși?*⁵²

	de către societate	de către stat	la locul de muncă	de către școală
Comunitari	+ întrucâtva	întrucâtva	+ întrucâtva	+ întrucâtva
Inovatori	+ întrucâtva			
Alienați	foarte puțin	- foarte puțin	- întrucâtva	- întrucâtva
Someri state...				
Evasioniști		- foarte puțin	- întrucâtva	
Anomici				
medie	2,50	2,35	2,85	3,18

2,50 semnifică *foarte puțin spre întrucâtva*. Semnul (+) înseamnă abatere sub(pestă) medie

Despre eșantion

Eșantionarea

1. Universul de referință cuprinde toti cetățenii români între 16 și 29 de ani.

2. Stratificare a fost făcută funcție de mediul de rezidență. Au rezultat două

straturi: urban și rural. Volumul celor două straturi nu a fost stabilit proporțional, proporția urban/rural de 57/43 conformă *Anuarului Statistic al României* a fost înlocuită cu 78/22. În stratul "Rural" s-a aplicat o selecție aleatoare simplă. În stratul "Urban" eșantionarea a fost de tip

cluster. Dispersia mai mare a procedurii cluster este cea care justifică proporția 78/22. Astfel, din 1255 subiecți, 975 locuiesc în mediul urban și 280 în mediul rural.

3. România a fost zonată în 7 regiuni: Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Mol-

dova, Banat, Transilvania, Maramureș. Capitala, București este parte a Munteniei. În straturile Urban și Rural au fost selecționate 27 respectiv 19 localități astfel încât să se obțină subpopulații reprezentative straturilor. Criteriile de selecție a localităților au fost de tip expert.

Structura eșantionului⁵³ pe variabilele de status

1. Structura pe grupe de vîrstă

	16 - 19 ani	20 - 24 ani	25 - 29 ani	Total
Eșantion ponderat	31,2%	42,6%	26,2%	100%
1993 - Anuar	36,73%	34,51%	28,76%	100%

2. Structura eșantionului pe regiuni istorice

Regiune istorică	Eșantion ponderat	Populația de 15-29 ani, la 1 iulie 1994
Muntenia	12%	19,15%
Moldova	18,9%	21,93%
Transilvania	23,5%	20,34%
Oltenia	12,1%	10,36%
Maramureș	9%	8,95%
Banat	6,9%	4,55%
Dobrogea	6,9%	4,55%
București	10,9%	10,17%
Total	100%	100%

3. Structura eșantionului pe nivele de instrucție

Nivel instrucție	martie 1995		Eșantion ponderat	25-29 ani
	14 - 24 ani	25 - 34 ani		
Superior	1%	10,7%	10,9%	28,6%
Postliceal	2,3%	3,7%	4,8%	3,2%
Profesional	24,3%	26,7%	24,6%	16,3%
Liceal	45,3%	47%	48,4%	44,7%
Gimnaziu	22,8%	10,3%	8,9%	6,7%
Primar,fără	4,3%	1,6%	1,7%	0,2%
Total	100%	100%	100%	100%

4. Structura eșantionului ponderat pe medii rezidențiale este 44,2% = rural și 55,8% = urban. Distribuția subiecților funcție de indicele construit privitor la eventuala schimbare a mediului de rezidență este:

- 41,3% rural/rural
- 15,7% rural/urban
- 42,9% urban/urban

Concluzie⁵⁴

Eșantionul pe care am realizat prelucrările statistice este supraîncărcat de tineri cu studii superioare și de cei din grupa de vîrstă 20 - 24 de ani. În plus, eșantionul este subîncărcat de tineri munteni și de cei din grupa de vîrstă 16 - 19 ani. Predominanța tinerilor de 20 - 24 de

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

ani, corelată cu subrepräsentarea celor între 16 și 19 ani și cu neconsiderarea celor între 14 și 16 ani (grupa de vîrstă din Anuarul Statistic al României luată ca termen de comparație pentru structura pe nivele de instrucție este 14 - 24 ani) este probabil combinația de factori ce explică suprareprezentarea la nivelul eșantionului a tinerilor cu studii superioare în detrimentul celor cu gimnaziu pentru 16 - 24 ani și a celor cu școală profesională pentru 25 - 29 ani.

5. Structura eșantionului pe sexe: Masculin 51,6% și Feminin 48,4%

6. Veniturile familiei sunt autoevaluate prin comparație cu necesitatele astfel:

- *nu ajung nici pentru strictul necesar* - 17,6%.
 - *ajung numai pentru strictul*

7.

Ocupația actuală a subiectului	%
muncitor	28,9
elev	18,4
technician - funcționar	14,4
somer	11,5
profesii cu studii superioare	7,6
student	7,1
fără ocupație	5,6
agricultur	4,0
meseriaș, comerciant	1,2
particular	
liber profesionist	0,6
patron	0,6

8. Structura eșantionului funcție de starea civilă

necăsătoriți - 66,7%
 căsătoriți - 29,5%

necesar - 34,9%.

- *ajung pentru un trai decent până la pot obține tot ceea ce îmi doresc* 47,5%.

Situatia financiară a familiei peste 5 ani în raport cu momentul aplicării chestionarului (1994) era proiectată:

- *mult mai proastă sau mai proastă* 23,3%.

- *cam aceeași* 34,9%.

- *mai bună sau mult mai bună* 37,6%.

Se poate observa chiar prelungirea în viitor a evaluării prezente referitoare la veniturile familiei (corelația dintre cei doi indicatori este .36).

Autoetichetarea globală - *Dvs. personal vă considerați sărac?*

2,3% dintre tineri se consideră săraci în timp 57,7% nu se consideră săraci.

Profesia tatălui Tânărului	%
muncitor calificat	47,0
technician, maistru	14,9
agricultur	11,2
profesii cu studii superioare	10,3
funcționar	6,2
muncitor necalificat	4,1
altele	6,2

conviețuire fără acte - 1,8%

divorțat(ă) - 1,2%

separat(ă) - 0,7%

văduv(ă) - 0,2%

Note și bibliografie

1. Georgeta Ghebrea (coord.), Raport final, București, 1995.
2. G. Ghebrea (coord.), Statutul social al tineretului român: puncte critice, grupuri de risc, soluții posibile, Raport final, București, 1995.
3. L. Vlăsceanu, *Metodologia cercetării sociologice*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 188.
4. I. Ungureanu, St. Costea, *Introducere în sociologia contemporană*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, pp. 59-61.
5. E.C. Cuff, G.C.F. Payne, *Perspectives in Sociology*, George Allen & Unwin Ltd., London, 1984, pp. 114-116.
6. D. Sandu, *Sociologia Tranzitiei - Valori și tipuri sociale în România*, Ed. Staff, 1996, cap. 2, pp. 32-76.
7. R.M. Lerner, D.F. Hultsch, *Human Development - a Life Span Perspective*, McGraw-Hill Inc., The Pennsylvania State University, 1983, pp. 393-406.
8. Un rol, reprezentă o sinteză de cerințe adaptative: biologice, psihologice și sociale (Erikson 1959).
9. Edmund Wunk - Lipinski, *Fundamentalism Versus Pragmatism. Two Responses to Radical Social Change*, în Matti Alestalo, Erik Allardt, Andrzej Rychard, Woldzimierz Weselowski (ed), *op cit.*, pp. 154-164.
10. a) M. Vlăsceanu din *Dicționarul de sociologie*, C. Zamfir, L. Vlăsceanu (coord.), Ed. Babel, 1993, pp. 53-56; b) P. Gray, *Psychology*, Worth Publishers Inc., Boston University, 1991, pp. 513-523.
11. C. Zamfir din *Dicționarul de sociologie*, C. Zamfir, L. Vlăsceanu (coord.), Ed. Babel, București, 1993, pp. 523, 524.
12. C. Zamfir, *Indicatori și surse de variație a calității vieții*, Ed. Academiei, București, 1984.
13. Indicatorii folosiți fac parte dintr-un set de 10 itemi, instrument adaptat după cel din lucrarea: C. Zamfir, *Indicatori și surse de variație a calității vieții*. Setul de itemi evaluează alienarea psihologică = atitudine complexă a subiectului față de viața sa. Dar, spre deosebire de rezultatele respectivei cercetări, cei 6 itemi considerați s-au grupat pe doi factori. Mai mult, la o analiză factorială pentru toți cei 10 itemi (care explica doar 40,7% din variația totală) au rezultat aceeași doi factori, dar itemii referitori la înțelegerea/lipsa de înțelegere a mecanismelor sociale și optimismul/ pesimismul privitor la dinamica mediului social nu erau clar discriminați, fiind explicații de combinații între cei doi factori. De aceea am preferat o analiză doar pe cei 6 itemi și nu pe toți 10.
14. C. Zamfir, *Indicatori și surse de variație a calității vieții*, Ed. Academiei, București, 1984, p. 97.
15. Teoretic, ceea ce am numit alienare socială și alienarea comunitară reprezintă doar două din cele 5 dimensiuni principale ale alienării subiective (lipsa de putere, de control asupra evenimentelor sociale = alienare socială; izolare socială = alienare comunitară; lipsa de sens; anomie; înstrăinarea de sine). M. Seeman (1959) din *Indicatori și surse de variație a calității vieții*, C. Zamfir (coord.), Ed. Academiei, București, 1984, pp. 95-97. Dar, aşa cum am precizat, pe datele studiului ele se constituie în dimensiuni cu

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

- relativă independentă și nu se subsumează aceleiași variabile latente(care ar trebui să fie alienarea psihologică).
16. Coeficientul de asociere Cramer's V este 0,53 ($p=.000$), iar Lambda este 0,28 ($p=.000$) - pentru F3 variabilă independentă.
17. Variantele de răspuns erau: normal (nimic neobișnuit)=1, încălcare de normă, dar nu gravă=2, încălcare serioasă=3, grav(impun sanctiuni)=4.
18. Variantele de răspuns subîntind o scală de 5 poziții, de la 1=foarte nesatisfăcut la 5=foarte satisfăcut. 3=nici satisfăcut, nici nesatisfăcut.
19. J. Baudrillard, *Symbolic Exchange and Death*, Sage Publications, 1993, p. 14.
20. L.Urse, *Comportamentul de timp liber al tinerilor*, Studiu I.C.C.V., București, 1995.
21. Toate citatele sunt din interviuri realizate cu șomeri. Statutul social al tineretului român 1995, G. Ghebreia (coord.), cercetare I.C.C.V 1995, pp. 228, 229.
22. I. Bădescu, *Istoria sociologiei vol II*, Universitatea București, 1992.
23. Profilurile au rezultat dintr-o analiză cluster prin metoda centroidă.
24. D. Sandu, *Statistica în științele sociale - Probleme teoretice și aplicații pentru învățământul universitar*, Universitatea București, 1992, pp. 158-161.
25. Întregul demers statistică-“arheologic” ca și lista completă a: indicilor construiți, indicatorilor folosiți și rezultatelor este prezentată în Anexa 1 - Metode analitice și instrumente, v. p. 49.
26. Valorile medii semnificativ diferite față de cele pe întregul eșantion sunt stabilite în urma aplicării testului T. Pentru variabilele nominale am folosit testul chi-pătrat și valorile standardizate ajustate (este luat în considerare doar sensul valorii standardizate ajustate). Interpretarea seturilor de roluri ale grupurilor de tineri cu un anumit profil atitudinal ține cont de ceea ce îi distinge de distribuția pe întregul eșantion, luând în calcul atât subrepräsentările cât și suprareprezentările anumitor atribuite de status sau subiective referitoare la sine.
27. Corelația canonica a predictorilor cu profilurile atitudinale este semnificativ diferită de zero. ($p=000$). Atât după eliminarea primei funcții de discriminare cât și a celei de-a doua $p=000$. Probabilitatea de apartenență la fiecare profil sunt considerate egale cu mărimea grupurilor. Testul F indică diferențierea semnificativă a fiecărei variabile.
28. Acest rezultat este în acord cu rezultatul obținut de D.Sandu prin aplicarea unei analize asemănătoare, pe o bază de date din anul 1991 și expus în *Tipuri sociale ale tranziției în România. Diferențieri rural-urbane și regionale*. “pare a fi legitimă ipoteza mai generală a centralității problemelor sociale pentru mentalitatea rurală și a centralității educației școlare pentru mentalitatea urbană.”
29. C. Zamfir (coord.) *Dimensiuni ale săraciei*, Ed.Expert, București, 1995, p. 161.
30. J.W.Vander Zanden, *Social Psychology*, McGraw-Hill Inc., Ohio State University, 1987, p.532.
31. Deoarece variabila atașată fiecărui profil este o variabilă nominală am folosit coeficienții de corelație: -Cramer's V = măsură de asociere bazată pe chi-pătrat; -Lambda = măsură de asociere care reflectă reducția în eroare când valorile variabilei independente sunt folosite pentru a prezice valorile variabilei

- dependente. Variabilele folosite în construirea "portretelor" sunt cele pentru care am obținut valori semnificative ale coeficientilor ($p < 0.5$).
32. Valorile standardizate ajustate sunt calculate cu formula (frecvența observată - frecvența așteptată)/eroarea standard. Valori absolute mai mari decât 1.96 indică relație semnificativă între cele două variabile (diferențe semnificative între profilul atitudinal și profilul modal). Valori pozitive semnifică asociere, iar valori negative semnifică respingere. D. Sandu, *Sociologia tranzitiei*, Ed. Staff, București, 1996, p. 150.
33. Indicele este construit de Dumitru Sandu prin adaptarea indicelui opiniei personale dominante propus de Hofstatter pentru măsurare la nivel agregat. Formula pe care o folosesc este: $IOPD = (P-N)*(K-N1)/K2$
unde:
 P = numărul răspunsurilor pozitive, N = numărul răspunsurilor negative, $N1$ = numărul răspunsurilor neutre și non-răspunsuri, K = numărul itemilor.
 Indicele rezultat poate lua valori în intervalul (-1,1) și este o măsură la nivel individual a evaluării dominante a domeniului considerat. O valoare negativă a indicelui denotă evaluarea dominantă negativă. O valoare pozitivă arată evaluarea dominantă pozitivă. Valoarea zero a indicelui poate avea mai multe semnificații: evaluare confuză ($P=N$); evaluare neutrală (la toți itemii răspunsurile date sunt neutre).
34. Coeficientul de fidelitate care permite construirea IOPD-ului este Alpha = .87.
35. Coeficientul de fidelitate care permite construirea IOPD-ului este Alpha = .86.
36. Coeficientul de fidelitate care permite construirea IOPD-ului este Alpha = .73.
37. C. Zamfir (coord.), *Indicatori și surse de variație a calității vieții*, Ed. Academiei, București, 1984, p.94.
38. D. Sandu, *Sociologia tranzitiei*, Ed. Staff, București, 1996.
39. Coeficientul de fidelitate care permite construirea IOPD-ului este Alpha = .71. Trebuie să fac precizarea că IOPD (inclinație spre revoltă) are media pe eșantion egală cu -0,35, ceea ce denotă o lipsă generală a acestei inclinații. În plus, am să prezint în continuare numai rezultatele medii pentru IOPD (starea psihică generală a subiectului) care cuprinde atât inclinarea, peste sau sub medie, spre revoltă, sinucidere și percepție a singurătății în spațiul comunitar.
40. Lipsa de control asupra propriei vieți este considerat un indiciu puternic al alienării în *Indicatori și surse de variație a calității vieții*, C. Zamfir (coord.), Ed. Academiei, București, 1984, p. 97. Pe datele acestui studiu coeficientul de corelație Pearson este 0,20 ($p=.000$) între lipsa controlului asupra propriei vieți $\leftrightarrow$ alienarea socială și 0,12 ($p=.000$) pentru cuplul: lipsa controlului asupra propriei vieți $\leftrightarrow$ alienare comunitară.
41. Indicatorii au fost grupați în baza unei analize factoriale.
42. Conform D. Sandu consumul cultural de elită este un factor important al atitudinii reformiste, op.cit, p.46.
43. Coeficientul de fidelitate care permite construirea indicelui este Alpha = .65.
44. a) Ce credeți că este important să ofere un loc de muncă? (3 variante maxim). 1 = atmosferă bună, relații cooperante între colegi; 2 = condiții de muncă bune; 3 = conținut interesant și plăcut al muncii; 4 = să fie situat la distanță convenabilă de casă; 5 = timpul de muncă să nu acapareze totă ziua; 6 = să ofere posibilități de promovare și afirmare; 7 = să ofere un salariu bun; 8 = altceva. b) Care loc de muncă credeți că este mai bun? La particular, la stat sau nu există o diferență clară.

PROFILURI ATITUDINALE ALE TINERILOR DIN ROMÂNIA

45. Dacă ați fi şomer, care dintre variantele de mai jos ar putea fi - din punctul dvs. de vedere - o rezolvare acceptabilă? Activități ocazionale până la găsirea unui loc de muncă; Căutarea unui loc de muncă, la nevoie chiar de o calificare inferioară celei pe care o aveți; Acceptarea doar a unui post corespunzător studiilor (calificării); Practicarea meseriei avute pe cont propriu; Inițiativă privată fără legătură cu domeniul pregătirii proprii; Schimbarea meseriei avute anterior; Mutarea din localitate dacă găsesc un loc de muncă.
46. Care considerați că este lucrul cel mai important în viață? (se pot alege 1-3 variante).
47. Ce vă nemulțumește cel mai mult? (se pot alege 1-3 variante).
48. Dacă sunteți necăsătorit(ă) vă rugăm să ne spuneți dacă intenționați să vă căsătoriți? 1nu; 2da, cel târziu la anul; 3da, dar mai târziu; 4da, dar nu știu când; 5 nu știu.
49. Pentru cei din jurul dvs., care credeți că sunt principalele obstacole în întemeierea unei familii? (alegeți maxim 2 variante) 1=dificultatea de a găsi partenerul potrivit; 2=lipsa locuinței; 3=lipsa sau nesiguranța locului de muncă; 4=veniturile mici; 5=amestecul părintilor.
50. Ați fi tentat(ă) să plecați din țară? 1nu m-am gândit; 2nu sunt tentat(ă); 3nu sunt hotărât(ă); 4da, numai temporar; 5da, pentru totdeauna.
51. Ce motiv credeți că v-ar determina, în principal, să o faceti? 1 dificultatea de a câștiga suficienți bani; 2. dificultatea de realizare personală; 3. oamenii răi și egoiști; 4. corupția, nedreptatea, minciuna din societate; 5. nemulțumirea față de conducerea politică; 6. libertatea insuficientă; 7. sărăcia și mizeria din jur.
52. Variantele de răspuns erau 1 = deloc, 2 = foarte puțin, 3 = întrucâtva, dar insuficient, 4 = destul de mult și 5= foarte mult.
53. Am să utilizez pentru verificarea eşantionului datele din Anuarul Statistic al României, 1995. Eşantionul este ponderat cu o variabilă construită de către autorii eşantionului.
54. Iau în considerare diferențele mai mari de 5%.
- Jean Baudrillard, *Symbolic exchange and death*, Sage Publications, 1993.
- Ilie Bădescu, *Istoria sociologiei* vol II, Universitatea București, 1992.
- Isaiah Berlin, *Patru eseuri despre libertate*, Humanitas, București, 1995.
- E.C.Cuff, G.C.F.Payne, *Perspectives in Sociology*, George Allen&Unwin Ltd., London, 1984.
- Georgeta Ghebrea(coordonator), *Statutul social al tineretului român: puncte critice, grupuri de risc, soluții posibile*, Raport final, București, 1995.
- Ervin Goffman, *The presentation of self in everyday life*, Penguin, 1971.
- Peter Gray, *Psychology*, Worth Publishers, Inc., Boston University, 1991.
- Jurgen Habermas, *Cunoaștere și comunicare*, Ed.Politică, București, 1983.
- Richard M.Lerner, David F.Hultsch, *Human Development - a Life Span Perspective*, McGraw-Hill, Inc. The Pennsylvania State University, 1983.
- Robert K. Merton, *Social Structure and Anomie*, Cursul xeroxat de Sociologia devianței, Profesor John Elly, Universitatea București, 1994.
- Dumitru Sandu, *Statistica în științele sociale - Probleme teoretice și aplicații pentru învățământul universitar*, Universitatea București, 1992.

- Dumitru Sandu, *Sociologia tranzitiei*, Ed.Staff, Bucuresti, 1996.
- Ion Ungureanu, Stefan Costea, *Introducere in sociologia contemporana*, Ed. Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1985.
- Laureana Urse, *Comportamentul de timp liber al tinerilor*, Studiu I.C.C.V., 1995.
- James W. Vander Zanden, *Social psychology*, McGraw-Hill, Inc., Ohio State University, 1987.
- Lazăr Vlăsceanu, *Metodologia cercetării sociologice*, Ed. Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1982.
- Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu (coord.), *Dictionarul de sociologie*, Ed.Babel, Bucuresti, 1993.
- Cătălin Zamfir, *Indicatori si surse de variație a calitatii vietii*, Ed.Academiei, Bucuresti, 1984.
- Cătălin Zamfir (coord.), *Dimensiuni ale săraciei*, Ed.Expert, Bucuresti, 1995.
- Edmund Wunk – Lipinski, *Fundamentalism Versus Pragmatism. Two Responses to Radical Social Change*. In Matti Alestalo, Erik Allardt, Andrej Rychard, Woldzimierz Weselowski, 1994.